

Beregning af erhvervsøkonomiske konsekvenser af Miljøstyrelsens forslag til justering af Natura 2000-områdegrænser

Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi

Dato: 5. december 2017

Line Block Hansen¹, Louise Martinsen¹ og Brian H. Jacobsen²

¹Institut for, Miljøvidenskab, Aarhus Universitet og ²Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi (IFRO), Københavns Universitet

Rekvirent:
Miljøstyrelsen
Antal sider: 44

Faglig kommentering:
Berit Hasler og Anders Branth Pedersen, Institut for Miljøvidenskab
Kvalitetssikring, centret:
Jesper Fredshavn, DCE

AARHUS
UNIVERSITET

DCE - NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

KØBENHAVNS
UNIVERSITET

Indhold

Sammenfatning	3
1 Indledning/baggrund	5
1.1 Afgrænsning	6
2 Data	8
2.1 Validering af originale Natura 2000-grænser	8
2.2 Natura 2000-arealer, habitat- og fuglebeskyttelses- områder	9
2.3 Arealer inden for og uden for marken	9
2.4 Arealer over 1 hektar og sammenhængende arealer	10
3 Metode	13
3.1 Anmeldeordningen	14
4 Analyse af Natura 2000-grænse-justeringen	16
4.1 Landbrugsareal, lysåben omdrift	16
4.2 Landbrugsareal, skovbevokset, omdrift	19
4.3 Landbrugsareal - Permanent græs	21
4.4 Naturarealer - herunder §3-natur samt specifik ammoniakfølsom habitatnatur	25
5 Opsummering af arealpåvirkning og økonomiske konsekvenser	29
6 Referencer	32
Bilag 1. Anmeldelsespligtige aktiviteter jvf. NBL §19b og Skovloven § 17	34
Bilag 2. Udtræk af tal fra datagrundlag	35
4.1 Landbrugsareal, lysåben omdrift	35
4.2 Landbrugsareal, skovbevokset, omdrift	37
4.3 Permanent græs	38
4.4 Naturarealer	40
Bilag 3. Kriterier til forslag til ændringer i Natura 2000-grænserne	42

Sammenfatning

I nærværende rapport analyseres de erhvervsøkonomiske konsekvenser af Miljøstyrelsens forslag til justering af Natura 2000-områdegrænser. En væsentlig del af analysearbejdet har været fokuseret på opgørelse af de arealer, der henholdsvis udtages fra eller tilføjes Natura 2000-områderne. I opgørelsen tages der højde for arealernes nuværende anvendelse. Den nuværende anvendelse er opdelt i to hovedkategorier (landbrug og natur), hvor landbrug yderligere er inddelt i tre underkategorier (landbrugsareal i lysåben omdrift, landbrugsareal som er skovbevokset i omdrift og permanent græs). Alle opgørelser er baseret på data og udtræk fra GIS-kort foretaget af Miljøstyrelsen hvorefter de er viderebearbejdet og inddelt i de nævnte kategorier.

Samlet viser analysen, at Miljøstyrelsens forslag til justering af Natura 2000-områdegrænser betyder, at ca. 28.000 ha udgår af Natura 2000-udpegningen og at ca. 5.000 ha indgår som nye arealer i Natura 2000-udpegningen. Det svarer til en nettoreduktion på ca. 6% af det samlede nuværende Natura 2000-areal og en reduktion på ca. 25% af det landbrugsareal (inklusive arealer med permanent græs) der indgår i den nuværende Natura 2000-udpegning. Hovedparten af de arealer der tages ud er landbrugsarealer, hvorimod det kun er en mindre del af de nye Natura 2000-arealer der er landbrugsarealer.

Hovedparten af de arealer, der udgår, er landbrugsarealer (i omdrift og med permanent græs og skovdrift), men der udgår også naturarealer. Omfanget af naturarealer (defineret som §3-natur) der udtages er omkring 830 ha; til sammenligning udtages der i alt 20.320 ha landbrugsareal. Hvad angår de nye Natura 2000-arealer, så er det primært naturarealer der indgår. Der tilføjes således ca. 2.560 ha naturarealer (defineret som §3-natur), hvorimod der kun tilføjes 233 ha landbrugsareal. Samlet sker der altså også en netto reduktion i landbrugsarealet mens der sker en netto tilførsel af naturarealet.

Udover udtagning og tilføjelse af arealer fra Natura 2000-områderne, så medfører Miljøstyrelsens forslag til justering af Natura 2000-områdegrænser desuden at der sker en række interne grænsejusteringer inden for de eksisterende Natura 2000-områder. Disse interne grænseændringer betyder at en del af de nuværende habitatarealer fremadrettet også bliver inkluderet som fuglebeskyttelsesområde, dvs. beskyttelsesstatus ændres fra enkeltbeskyttelse til dobbeltbeskyttelse.

De erhvervsøkonomiske konsekvenser af grænsejusteringerne vurderes overordnet at være begrænsede. Dette skyldes dels at det areal, som justeringerne omfatter, for mange af ændringernes vedkommende er meget begrænset, dels at konsekvenserne af ændringerne (hhv. lempelse/skærpelse) vurderes at være forholdsvis små. Derudover har det også væsentlig betydning, at det i mange tilfælde gennem anmeldelser er muligt at foretage de ønskede driftsændringer på trods af ændret Natura 2000-status. En medvirkende årsag til at konsekvenserne vurderes at være begrænsede er desuden de kriterier, der er lagt til grund for de foreslåede grænsejusteringer. Fokus har således været på at undgå tilføjelse af intensive landbrugsarealer og kun tilføje arealer med betydelig naturmæssig værdi. Ligeledes er der lagt vægt på at der ikke inddrages ny natur nær husdyrintensive områder, hvor der potentielt kunne være tale om væsentlige erhvervsøkonomiske konsekvenser.

Det har kun for relativt få af de identificerede konsekvenser været muligt at opgøre størrelsesordenen af de potentielle erhvervsøkonomiske konsekvenser. Den samlede økonomiske gevinst ved udtagning af landbrugsarealer fra Natura 2000 er opgjort til ca. 1 mio. kr. årligt. Gevinsten opstår som følge af lempe-regler for anvendelse af husdyrgødning på arealer med permanent græs, og er baseret på antagelser om uændret sædskifte på de udtagne arealer, samt at der vil ske ændret gødningsanvendelse på 50% af de berørte arealer.

De erhvervsøkonomiske konsekvenser forbundet med grænsejusteringen i forhold til naturarealer er samlet set opgjort til et tab på mellem 0,5 mio. kr. og 1,4 mio. kr. årligt. Tabet opstår som følge af forringede muligheder for tilskud. Tabets reelle størrelse afhænger af den mere specifikke drift af de berørte arealer og dermed hvor stort et tilskud der gives i dag.

Samlet set opgøres de erhvervsøkonomiske konsekvenser af Miljøstyrelsens forslag til justering af Natura 2000-områdegrenser for mark- og naturarealer til at være mellem ca. -0,5 mio. og +0,6 mio. kr. årligt. Der er således betydelig usikkerhed omkring den reelle størrelse af konsekvenserne. I forlængelse heraf bør det også bemærkes, at det for langt de fleste arealer som får en ny status ikke umiddelbart er muligt at opgøre en økonomisk konsekvens. De opgjorte tal afspejler således kun en mindre del af de samlede konsekvenser. I forhold til den gennemsnitlige erhvervsøkonomiske konsekvens for landbrugsarealer, kan der for enkelte bedrifter i udvalgte situationer være tale om en større økonomisk påvirkning grundet skærpede eller udvidede muligheder for udvidelse/driftsændringer, men da konsekvenserne i høj grad vil være steds- eller bedriftspecifikke er det ikke muligt at opgøre dem i nærværende analyse, hvor der anlægges en overordnet national betragtning. Der kan også være bedrifter, hvor grænsejusteringen medfører eventuelle begrænsninger i forhold til de fremtidige muligheder for udvidelser af husdyrproduktionen; dette element er imidlertid ikke inddraget i analysen da omfanget her er særdeles usikkert, både i forhold til antal bedrifter, der eventuelt kan blive påvirket, samt konsekvensernes størrelse for de enkelte bedrifter. Det bemærkes dog, at et af de kriterier der indgik i udarbejdelsen af grænsejusteringsforslaget er, at ændringerne ikke må påvirke eksisterende husdyrbrug.

Umiddelbart indikerer analysen at de erhvervsøkonomiske konsekvenser af forslag til grænsejusteringer vil være begrænsede. Her er det dog vigtigt at holde sig for øje at det på grund af manglende data omkring de reelle konsekvenser for størstedelen af arealkategorierne ikke har været muligt at opgøre den samlede erhvervsøkonomiske værdi. I forlængelse heraf skal det bemærkes, at der for alle de analyserede arealkategorier er en konsekvens; manglen på tal, er således ikke nødvendigvis et udtryk for at der ikke vil være erhvervsøkonomiske konsekvenser forbundet med ændringerne. For størstedelen af ændringerne skyldes manglen på tal således, at det ikke har været muligt at opgøre de specifikke konsekvenser i praksis. Dette skyldes i høj grad, at den største konsekvens ved ændringerne er relateret til anmelderordningen efter NBL §19b, som træder i kraft ved indlemmelse af nye arealer og omvendt bortfalder ved udtagning fra Natura 2000. Idet der ikke er viden tilgængelig vedrørende hidtidig såvel som fremadrettet praksis vedrørende tildeling af tilladelse/afslag på anmeldelser, er det således ikke muligt at opgøre konsekvenserne af ændringer relateret til ændringer i anmeldelsespligten.

1 Indledning/baggrund

I forbindelse med Aftale om Naturpakke (Miljø- og Fødevareministeriet 2016) er det besluttet at foretage en gennemgang af og justering af Natura 2000-områdegrænserne. Natura 2000-områder er summen af fuglebeskyttelsesområder og habitatområder udpeget i forbindelse med EU's fuglebeskyttelsesdirektiv (EU Parlamentet og Rådet, 2009) og EU's habitatdirektiv (EU Rådet, 1992). Formålet med gennemgangen og justeringen af Natura 2000-områdegrænserne er at undersøge potentialet for at udtage intensivt dyrkede landbrugsarealer og andre områder uden væsentligt naturindhold fra Natura 2000-udpegningen, samt eventuelt inddrage ekstensive arealer med høj naturværdi, lokaliseret i tilknytning til eksisterende Natura 2000-områder. Det overordnede mål er dermed at optimere beskyttelsesindsatsen. I denne analyse fokuseres udelukkende på ændringer vedrørende landbrugsarealer og naturarealer i tilknytning hertil.

Udpegningen af et Natura 2000-område indebærer, at der i området skal sikres eller genoprettes en gunstig bevaringsstatus for de forskellige naturtyper og arter, som udgør udpegningsgrundlaget for det specifikke område. Dermed skal området beskyttes mod aktiviteter der kan skade den natur/de arter, der ligger til grund for udpegningen. Beskyttelsen af områderne indebærer forskellige driftsrelaterede restriktioner, og den kan ligeledes have betydning i forhold til mulighederne for at opnå tilskud til specifikke driftsformer. De mere specifikke regler, som et givent Natura 2000-område er underlagt, afhænger i visse tilfælde af hvilken områdetype (habitat- eller fuglebeskyttelsesområde), der er tale om.

De restriktioner, der følger med Natura 2000-udpegningen, kan have økonomiske konsekvenser for anvendelsen og udnyttelsen af de berørte arealer. Formålet med analyserne i nærværende notat er, at skabe et overblik over de erhvervsøkonomiske konsekvenser for dansk landbrug ved en justering af de eksisterende Natura 2000-områdegrænser, herunder udpegningsaf nye arealer samt udtagning af arealer. Der foretages en erhvervsøkonomisk analyse af de konsekvenser for landbrugserhvervet hvor det er muligt at beregne en økonomisk værdi. Hvor dette ikke er muligt, bliver konsekvenserne udelukkende beskrevet i forhold til de driftsmæssige ændringer (eksempelvis overgang fra ekstensiv til intensiv dyrkning), der kan forventes som resultat af grænseændringerne. Omfanget af konsekvenserne bliver ligeledes vurderet ud fra en samlet opgørelse af størrelsen af de berørte arealer. Analysen indeholder ikke en selvstændig vurdering/kvantificering af ændringer i de naturmæssige værdier og der foretages ikke en velfærdsøkonomisk analyse. Når der senere i rapporten henvises til økonomiske konsekvenser, skal der dermed forstås erhvervsøkonomiske konsekvenser.

Analysen er udarbejdet som en del af ydelsesaftalen om forskningsbaseret myndighedsbetjening mellem Miljø- og Fødevareministeriet og Københavns Universitet/IFRO, under Samfundsøkonomikontrakten, ved konsortiet Københavns Universitet/IFRO og Aarhus Universitet/DCE. Analysen forventes anvendt i forbindelse med forslag til justerede Natura 2000-områdegrænser, som blev sendt i offentlig høring 28. september 2017 (MST 2017e).

1.1 Afgrænsning

Konsekvenserne af at ændre beskyttelsesstatus for et område afhænger af områdets anvendelse/områdetype og af bedrifts- samt lokalitetsspecifikke forhold. Analysen vil imidlertid blive foretaget på et aggregeret nationalt plan, og vil derfor udelukkende belyse de forventede konsekvenser af ændringerne på et generelt plan. Dette skyldes, at det inden for de givne rammer ikke har været muligt at opgøre de specifikke konsekvenser for hver arealændring. Når analysen foretages på et aggregeret plan, er der en risiko for at de belyste konsekvenser overestimeres fordi der samlet set analyseres på et stort areal, der reelt dækker over mange små arealændringer med hver kun marginal økonomisk konsekvens.

Der tages højde for dette ved at samle alle arealændringer som tilhører det samme sammenhængende areal (se afsnit 2.4) inden for den samme overordnede arealkategori. Hvis den samlede arealændring er mindre end 1 hektar, undtages den fra videre analyse (se afsnit 2.4). Samlet set bliver der fjernet 832 ha markareal under 1 ha fra Natura 2000-områderne i denne analyse, ligesom der er 75 ha der tilføjes Natura 2000-områderne, som ikke indgår i analysen.

En betydelig del af de nuværende Natura 2000-områder udgøres af marine områder; der er i alt udpeget 19.300 km² Habitatområder, hvoraf godt 3.000 km² er landområder. For Fuglebeskyttelsesområderne er det godt 2.500 km² ud af i alt 14.700 km², der udgøres af landområder. I forbindelse med den grænsejustering der er foreslået af Miljøstyrelsen, er det imidlertid næsten udelukkende landområder der berøres. Hvad angår de marine områder berører justeringen kun nogle havne samt Esbjerg sejlrende der udtages fra Natura 2000-udpegningen. Der er i alt i forbindelse med de marine områder tale om 674 ha der udtages af Natura 2000-beskyttelsen og 15 ha der tilføjes. Analysen er afgrænset til kun at omfatte landområder, hvilket betyder at de i alt 689 ha berørte marine områder ikke behandles i analysen. For en del Natura 2000-områder gælder det, at de er udpeget som både habitat- og fuglebeskyttelsesområde, dvs. de er underlagt dobbeltbeskyttelse. I alt er ca. 8 % af det samlede landareal udpeget som Natura 2000-område¹.

Analysen er begrænset til at omfatte arealer i forbindelse med landbrugsproduktion og/eller naturområder. Andet erhverv end landbrug undtages dermed fra analysen. Konsekvenserne i forhold til eksempelvis udtagning/inddragelse af sommerhusområder, bymæssig bebyggelse, veje/anlæg og industri fra/i Natura 2000-områderne er dermed ikke omfattet af analysen. Udtagning af sådanne områder kan have både positive og negative konsekvenser, men disse er ikke umiddelbart egnede til at kvantificere på et generelt plan idet det vurderes, at det i mange sammenhænge vil være meget lokale løsninger der foreslås. Derudover medtages kun naturarealer, der er kategoriseret som §3-natur. Der findes imidlertid også naturarealer, der ikke er §3-natur; det drejer sig om naturarealer, der ikke lever op til minimumsstørrelsen på 2.500 m² for §3-natur² (By- og Landskabsstyrelsen, 2009). Arealerne inden for denne kategori er minimale, idet der jf. teknisk anvisning om kortlægning af habitatnatur udelukkende kortlægges arealer, som lever op til minimumsstørrelsesgrænsen på 2.500 m². Som følge af det meget begrænsede omfang af arealer indenfor kategorien ikke-§3-natur behandles denne type natur ikke videre i nærværende notat. Areal der tilføjes Natura 2000-beskyttelsen, der

¹ Kilde: <http://mst.dk/natur-vand/natur/natura-2000/>

² Undtaget fra størrelseskraver er søer, hvor størrelsesgrænsen er 100 m² (By- og Landskabsstyrelsen, 2009). Derudover er urtebræmmer, kildevæld og indlandsklipper helt undtaget fra størrelseskravet (Fredshavn et al., 2016).

hverken kan klassificeres som markareal eller §3 natur kan opgøres til 2.115 ha, mens det tilsvarende areal der fjernes fra Natura 2000-beskyttelsen kan opgøres til ca. 5900 ha. Disse arealer er som nævnt ikke medtaget i analysen. Disse arealer omfatter dog også arealer med andet erhverv end landbrug, veje, sommerhuse mv., og en skelnen mellem disse arealer og natur der ikke er §3 natur kan ikke foretages med udgangspunkt i nærværende data.

Ændringerne i områdegrænserne for Natura 2000-områder kan ud over konsekvenser for det specifikke areal, også have betydning i forhold til anvendelsen af tilstødende områder. Således kan grænseændringerne bevirke at der pålægges nye restriktioner i forhold til mulighederne for at ændre nuværende drift uden for Natura 2000-området. Restriktionerne kan få betydning, hvis det vurderes at de ønskede driftsændringer omfatter aktiviteter, hvor der er risiko for negativ indvirkning i forhold til udpegningsgrundlaget for det tilstødende Natura 2000-området. I nærværende analyse inddrages potentielle konsekvenser i forhold til fremtidige ændringer relateret til tilstødende arealer ikke, da grundlaget for sådan en opgørelse er for usikkert. Det gælder ligeledes de konsekvenser, der måtte være for landbrugsmæssige produktionsanlæg (husdyrbrug) beliggende i områder, der grænser op til Natura 2000-områder. Konsekvenserne kan være betydelige for de enkelte anlæg, men de reelle konsekvenser må forventes at være stedsspecifikke, og lader sig derfor ikke opgøre i en analyse som denne, der foretages på et aggregeret nationalt plan. I forlængelse heraf bemærkes det, at der i forbindelse med grænsejusteringer af områder, der kan rumme ammoniakfølsom natur, er taget højde for, at grænseændringerne ikke vil medføre yderligere krav til eksisterende husdyrbrug (MST, 2017d). Se i øvrigt bilag 3 om Miljøstyrelsens kriterier til forslag til ændringer i Natura 2000-grænserne.

Endelig bemærkes det, at analysen ikke omfatter fortolkning af de juridiske bestemmelser omkring Natura 2000 og de involverede direktiver, men udelukkende tager udgangspunkt i de potentielle konsekvenser af grænseændringerne, som vurderes værende de mest væsentlige. De juridiske konsekvenser medtaget i nærværende analyse er primært udvalgt af Miljøstyrelsen.

På baggrund af ovenstående opsummeres analysens afgrænsninger til følgende:

- Analysen omfatter udelukkende landarealer.
- Analysen er begrænset til kun at omfatte landbrugsarealer og/eller naturområder.
- Analysen foretages på et aggregeret nationalt plan.
- Kun de arealer der direkte omfattes af grænseændringerne medtages i analysen.
- Ændringer vedrørende sammenhængende markarealer inden for den samme arealanvendelseskategori på mindre end 1 ha er ekskluderet fra analysen
- Der foretages udelukkende en erhvervsøkonomiske analyse for dansk landbrug.
- Naturarealer, der ikke er §3-natur, medtages ikke i analysen.
- Analysen er begrænset til at omfatte de konsekvenser der vurderes potentielt væsentlige, og indeholder dermed ikke en komplet juridisk analyse af samtlige bestemmelser vedr. Natura 2000-områder.

2 Data

De originale datalag, der beskriver Natura 2000-grænseændringerne, og dermed ligger til grund for arealopgørelserne senere i dette dokument, er udarbejdet af Miljøstyrelsen og er angivet som MST (2017a). Til anvendelse i dette projekt, har det været nødvendigt at analysere arealændringerne ud fra viden om typen af Natura 2000-område der berøres (habitatområder og/eller fuglebeskyttelsesområder), om der er tale om sammenhængende arealer (arealer der hverken brydes af vej eller bebyggelse), om arealet er klassificeret som dyrket mark eller ligger uden for markarealet og om det pågældende areal er over eller under en hektar. Databehandlingen i forhold til det ovenover beskrevne er foretaget af Miljøstyrelsen og leveret til DCE/IFRO, mens beslutningerne i forhold til de enkelte dataprocesser er foretaget i samarbejde mellem de nævnte institutioner. I det følgende beskrives de enkelte proces data-trin med betydning for den følgende analyse.

2.1 Validering af originale Natura 2000-grænser

Udpegningen af de i dag eksisterende Natura 2000-områder er primært foretaget i perioden 1983-2001 på grundlag af EU-Kommissionens referencelister over hvilke arter og naturtyper, som de enkelte lande er forpligtigede til at beskytte. Grænserne for udpegningen blev oprindeligt håndtegnet på 4 cm kort og er sidenhen digitaliseret på baggrund af disse papirkort. Miljøstyrelsen har i forbindelse med dette projekt om grænsejusteringer opdateret og kvalitetssikret Natura 2000-grænserne i forhold til nye digitaliserede GIS kortlag. Udgangspunktet for grænsejusteringerne er det kvalitetssikrede kort. I Tabel 1 er givet et overblik over det samlede Natura 2000-areal jf. de forskellige grænsedragninger: 1) de oprindelige Natura 2000-områder (oprindelige afgrænsning baseret på håndtegnede grænser), 2) de validerede Natura 2000-områder (kvalitetssikrede afgrænsning) og 3) de grænsejusterede Natura 2000-områder, der er sendt i høring.

Tabel 1. Overblik over landareal i hektar i Natura 2000 opgjort efter den oprindelige afgrænsning, den kvalitetssikrede afgrænsning og den opgørelse der er sendt i høring.

	Habitatområder	Fuglebeskyttelsesområder	N2000-områder
(1) Areal oprindelige afgrænsning	321.970	264.281	364.012
(2) Areal kvalitetssikrede afgrænsning	322.628	264.929	364.707
(3) Areal høringsforslag	309.429	246.159	341.791

Kilde: MST (2017a, b, c).

De Natura 2000-justeringer, der er sendt i høring vedrører både habitat- og fuglebeskyttelsesområder og består i både reduktion og tilføjelser af arealer i forhold til den oprindelige afgrænsning (Tabel 1). Derudover er der også ændringer i klassificeringen af habitatområder og fuglebeskyttelsesområder inden for de eksisterende Natura 2000-områder, dvs. der er områder hvor beskyttelsesstatus ændres fra eksempelvis enkeltbeskyttelse (dvs. beskyttelse i forhold til et af direktiverne) til dobbeltbeskyttelse (beskyttelse i forhold til begge direktiver). De to kolonner med henholdsvis habitatområder og fuglebeskyttelsesområder i Tabel 1, kan derfor ikke summeres til kolonnen med Natura 2000-områder totalt.

Ud fra Tabel 1, kan det konkluderes at der totalt set ikke er tale om store forskelle mellem de oprindelige Natura 2000-grænser og de kvalitetssikrede grænser. Der er tale om mange små arealer der marginalt er korrigeret større eller mindre. Baseline for nærværende analyse er de kvalitetssikrede Natura 2000-område grænser. Forskellen mellem den kvalitetssikrede afgrænsning (baseline) og arealet, der er sendt i høring, består i en netto-reduktion af Natura 2000-områdernes areal på 22.916 ha, svarende til 6 % af det nuværende Natura 2000-areal.

2.2 Natura 2000-arealer, habitat- og fuglebeskyttelsesområder

I den følgende analyse skelnes der mellem følgende arealændringer:

- Arealer der tages helt ud af Natura 2000-beskyttelsen (og fremadrettet ikke er underlagt hverken habitat- eller fuglebeskyttelsesdirektivet)
- Nye arealer (uden tidligere habitat- eller fuglebeskyttelse) der tilføjes Natura 2000-beskyttelse (enkelt- eller dobbeltbeskyttelse)
- Eksisterende habitatområder eller fuglebeskyttelsesområder der omklassificeres fra enkeltbeskyttelse, til fremadrettet at være underlagt dobbeltbeskyttelse.
- I forvejen dobbeltbeskyttede Natura 2000-arealer der omklassificeres til enkeltbeskyttede arealer.

For langt de fleste arealer med Natura 2000-status, gælder der en række generelle regler. Det vil sige det ikke er nødvendigt at skelne mellem, hvilket direktiv der danner grundlag for Natura 2000-udpegningen. I nogle tilfælde er der dog restriktioner, som er bundet specifikt op på enten habitat- eller fuglebeskyttelsesdirektivet, og i disse tilfælde er det ikke tilstrækkeligt blot at fokusere på Natura 2000 samlet set. Her er det således nødvendigt specifikt at kigge på grænseændringerne for hhv. habitat- eller fuglebeskyttelsesområder, hvilket inkluderer omklassificering inden for eksisterende Natura 2000-områder.

2.3 Arealer inden for og uden for marken

Til brug i analysen, er det opgjort hvorvidt det berørte areal ligger inden for eller uden for markarealet³. Dette er gjort for at kunne skelne landbrugsareal fra andre typer arealanvendelse og ligeledes for at kunne identificere naturarealer. I Tabel 2 og Tabel 3 er angivet hvor stor en del af de henholdsvis udtagne og tilføjede Natura 2000-arealer, der er landbrugsarealer. Til sammenligning oplyser Miljøstyrelsen (Andersen, 2017a), at det samlede landbrugsareal i Natura 2000-områderne før justeringen udgør ca. 72-85.000 ha alt efter om landbrugsarealet opgøres som intensivt eller også omfatter ekstensive landbrugsarealer. Det bemærkes at markarealet, som opgjort i Tabel 2 og Tabel 3, indeholder § 3 arealer, idet en del af § 3 arealerne er beliggende på landbrugsarealer. Der er tale om ca. 1.050 ha (1.050 ha ud af de 1.362 ha).

³ Markarealet er her defineret som angivet af den tidligere NaturErhvervstyrelsen (nu Landbrugs- og Fiskeristyrelsen). Markkortet er fra 2017 og kan hentes her: https://kortdata.fvm.dk/download/Index?page=Markblokke_Marker. Udtræk er foretaget med udgangspunkt i et landsdækkende geografisk tema som beskriver de digitaliserede marker fra den årlige indberetning til NaturErhvervstyrelsen. Indberetningen (inklusiv afgrødekoder) omfatter alle marker og foretages af den enkelte landmand hvorfor detaljeringsgraden kan variere lidt.

Tabel 2. Registreret areal i hektar inden for det areal, der er forslået udtaget af Natura 2000-områderne.

	Habitatområder	Fuglebeskyttelsesområder	N2000-områder
Areal udtaget ^a	18.216	28.962	27.903
- heraf registreret markareal	13.838	22.537	21.510

^a Det udtagne areal inkluderer kun arealer på land. Kilde: MST (2017a,c).

Tabel 3. Registreret areal i hektar inden for det areal, der er foreslået tilføjet til Natura 2000-områderne.

	Habitatområder	Fuglebeskyttelsesområder	N2000-områder
Areal tilføjet ^a	5.017	10.194	4.986
- heraf registreret markareal	1.794	3.230	1.362

^a Det udtagne areal inkluderer kun arealer på land. Kilde: MST (2017a,c).

Det ses i Tabel 2 og Tabel 3, at en stor del af de arealer der foreslås udtaget fra Natura 2000-områderne er markarealer (75 %), mens markarealer kun udgør en mindre del af de tilføjede arealer (27 %). Dette afspejler kriterierne lagt til grund for grænsejusteringen, hvor fokus er på udtagning af produktive arealer og indlemmelse af arealer med høj naturværdi. Samlet set medfører forslaget til grænsejusteringerne en reduktion i arealet af marker i Natura 2000-områderne med 20.148 ha (jf. Tabel 2 og 3), hvilket svarer til et fald på 24-28 % (i forhold til det nuværende markareal på 72.000-85.000 ha). Det skal bemærkes, at det areal der i Tabel 2 og Tabel 3 er opgjort som areal uden for marken, dvs. differencen mellem "Areal udtaget"/"Areal tilføjet" og "registreret markareal", udover naturarealer også omfatter arealer med andet erhverv end landbrug, veje, sommerhuse mv. Der fjernes i alt 6.393 ha ikke-mark areal, hvoraf de 474 ha er kategoriseret som §3-natur. Tilsvarende tilføjes der i alt 3.624 ha ikke-mark areal, hvoraf de 1.509 ha er kategoriseret som §3-natur.

2.4 Arealer over 1 hektar og sammenhængende arealer

I analysen er der anlagt en minimumsgrænse der gør at kun grænseændringer, der berører sammenhængende markarealer med en mindstestørrelse på 1 ha, indgår. For at kunne identificere disse arealer, har det været nødvendigt først at definere hvad et sammenhængende areal er. Definitionen er centreret om hvorvidt et areal⁴ gennemskæres af en vej eller bebyggelse, vandløb eller anden naturkategori. Helt konkret er der anvendt en buffer på to meter rundt om hver af de af landmanden indtegnede markarealer

Markarealer, der ligger mere end 4 meter fra hinanden (de 4 meter der opstår mellem hvert areal som følge af bufferen på 2 meter for hvert areal) klassificeres som ikke-sammenhængende, hvorimod markarealer, der ligger 4 meter eller mindre fra hinanden klassificeres som sammenhængende. Dette er dog forudsat, at arealerne har samme overordnede arealanvendelseskategori. Har de det, antages det, at de fremadrettet kan dyrkes som en samlet enhed. De arealanvendelseskategorier der er anvendt i indeværende analyse er:

1. Intensivt landbrugsareal
2. Skovareal, energiafgrøder
3. Udtaget areal og permanent græs.

⁴ Det skal bemærkes at identificeringen af sammenhængende arealer er baseret på kort indtegnet af landmændene, og at det kan variere hvordan den enkelte landmand har indtegnet markgrænser, hegn, veje mv. Dette introducerer en grad af usikkerhed i de data, der ligger til grund for identifikation af sammenhængende arealer over 1 ha.

Herefter er grænseændringerne lagt ned over de "nye" markarealer, således, at hvis en grænseændring gennemskæres af en markgrænse og et af de gennemskårede arealer er mindre end 1 ha, udelukkes arealet fra analysen. Eksklusionen af grænseændringer under 1 ha vedrører udelukkende arealer klassificeret som markareal. Det vil sige, samme øvelse er ikke foretaget for naturarealer, hvorfor grænseændringer vedrørende naturarealer under 1 ha er medtaget. Baggrunden for implementeringen af minimumsgrænsen på 1 ha for markarealer er, at mange af justeringerne omfatter meget små arealer (nogle af disse arealer udgør helt ned til 0,01 ha). For så små ændringer vil de erhvervsøkonomiske konsekvenser være marginale, idet det normalt ikke vil være relevant at overveje isolerede driftsmæssige ændringer på så små arealer. Da analysen kun fokuserer på de aggregerede arealer og ikke enkeltændringer, vil inddragelse af de mange små ændringer kunne lede til en overestimering af de reelle konsekvenser og det vil derfor være misvisende at inddrage disse arealer i analysen. For naturarealer omfatter grænsejusteringen også mange små arealer; den naturmæssige værdi af disse arealer kan imidlertid være betydelig, og derfor er det ikke, som for landbrugsarealerne, relevant at implementere en minimumsgrænse. Desuden kan tilgangen anvendt i forbindelse med landbrugsarealer ikke anvendes for naturarealer, idet de arealanvendelseskategorier der danner grundlaget for implementeringen af minimumsarealstørrelse, ikke er defineret for naturarealer i de data der ligger til grund for nærværende analyse (MST 2017a).

Sammenlægningen af markarealer er illustreret i Figur 1 og Figur 2. Hvis to markarealer er adskilt af en afstand på mere end 4 meter (de to gange to meter buffer), antages de to markarealer at være adskilt af vej/bebyggelse, vandløb/anden naturkategori og reelt være to forskellige markarealer som illustreret i Figur 1 (rødt område) og i Figur 2. Hvis et areal er gennemskåret af små strukturændringer som fx indlandssøer og kanaler på strandeng som illustreret i Figur 1 (blåt område), antages de at være ét sammenhængende areal (som illustreret i Figur 2) forudsat at afstanden mellem dem er mindre end 4 meter og at anvendelseskategorien er den samme. Hvis en grænseændring foretages inden for dette nu sammenlagte areal og er større end 1 ha, medtages denne i analysen.

Figur 1. Korteksempel med indtegnede marker (gul markering). Marker adskilt af vej (rød markering) og marker adskilt af indlandssøer og kanaler på strandeng (blå markering).

Figur 2. Korteksempel med indtegnede marker (gul markering) efter korrektion med antagelse om at markarealer med samme anvendelseskategori, der er indtegnet med en afstand på mindre end 4 meter, kan betragtes som sammenhængende arealer.

På trods af antagelsen om en maksimal afstand på 4 meter, kan det ikke afvises at arealer i nogle tilfælde alligevel er blevet slået sammen på tværs af vandløb, levende hegn eller en lille vej og nogle grænseændringer dermed er medtaget på trods af en størrelse på mindre end 1 ha. Der er således en vis usikkerhed forbundet med sammenlægningen. Omvendt ville der være øget risiko for, at et betydelig antal arealer med grænseændringer, der reelt kunne dyrkes som et sammenhængende areal, ville blive ekskluderet fra analysen, hvis sammenlægningsøvelsen ikke blev gennemført, idet de ville blive undtaget fra analysen som følge af minimumsgrænsen på 1 hektar. Dette kunne potentielt resultere i underestimering af de reelle økonomiske konsekvenser.

Antagelsen om at tilstødende arealer inden for samme arealanvendelseskategori kan betragtes som sammenhængende vurderes derudover at bidrage til analysens robusthed i og med at det betyder, at analysen ikke baseres på et øjebliksbillede – dvs. afgrødefordelingen i et givent år (her 2017) – men på mere overordnede driftsenheder, der bedre afspejler mulighederne fremadrettet.

Tabel 5. Kort beskrivelse af gældende lovgivning når arealer fremover udtages fra Natura 2000-udpegningen, og med specifikke konsekvenser i forhold til habitat- og fugledirektivet.

Type	Arealanvendelse	Påvirkning under habitatdirektiv	Påvirkning under fuglebeskyttelsesdirektiv	Påvirkning under Natura 2000 generelt
Jordbrug	Landbrugsareal, lysåben, omdrift (4.1.1.)	Generelt for Natura 2000 (ingen specifikke krav)	Generelt for Natura 2000 samt mulighed for etablering af juletræer og energiafgrøder samt levende hegn jf. NBL §19b	Bortfald af krav om anmeldelse af ændring af gødningsforbrug jf. NBL §19b. For græsarealer i omdrift gælder deslige bortfald af krav om anmeldelse af ændret græsningsintensitet eller ændret høslæt jf. NBL §19b
	Landbrugsareal, skovbevokset, omdrift (4.2.1)	Generelt for Natura 2000 (ingen specifikke krav)	Generelt for Natura 2000 (ingen specifikke krav)	Bortfald af krav om anmeldelse af ændring af gødningsforbrug og rydning/ændringer i løvskov jf. NBL §19b (ikke fredskov) og Skovloven §17 (fredskov)
	Permanent græs (4.3.1)	Generelt for Natura 2000 (ingen specifikke krav)	Generelt for Natura 2000 samt må opdyrkes uden anmeldelse jf. NBL §19b	Bortfald af krav om anmeldelse af ændring af gødningsforbrug jf. NBL §19b
Natur	Naturarealer (4.4.1) herunder §3-natur og specifik ammoniakfølsom habitatnatur	Generelt for Natura 2000 (ingen specifikke krav)	Generelt for Natura 2000 (ingen specifikke krav)	Bortfald af krav om anmeldelse af ændringer i tilstand jf. NBL §19b samt forringede tilskudsmuligheder til naturarealer. For ammoniakfølsom natur gælder lempede regler vedr. udvidelser af husdyrbedrifter jf. Husdyrgodkendelsesloven.

Kilde: MST (2017f).

Som det fremgår af Tabel 4 og 5 så er det i langt de fleste tilfælde de generelle Natura 2000-krav, der styrer hvilke lempelser og nye krav der gælder for arealer der enten ikke længere er Natura 2000-område eller som nu bliver Natura 2000-område. I enkelte tilfælde er det dog de specifikke regler i forbindelse med fuglebeskyttelsesdirektivet, der gælder.

Ud over de tre landbrugsrelaterede arealanvendelser, analyseres også konsekvenserne i forhold til naturarealer der tilføjes eller udtages af Natura 2000-afgrænsningen. Denne kategori består af §3⁵-natur og ammoniakfølsom natur, hvor der gælder særlige regler i forhold til fuglebeskyttelsesdirektivet (jævnfør Naturbeskyttelsesloven). Det bemærkes, at der er et væsentligt overlap mellem §3-natur og ammoniakfølsom natur.

For ammoniakfølsom natur er det kun relevant at se på habitatområder, da der i forhold til Natura 2000 kun er kortlagt ammoniakfølsom natur i habitatområderne. Lovgivningen gælder dog generelt for hele Natura 2000.

3.1 Anmeldeordningen

En udpegning som Natura 2000-område indebærer, som tidligere nævnt, potentielt en række driftsmæssige restriktioner. Som udgangspunkt kan nuværende landbrugsdrift fortsættes, men der er visse driftsændringer, hvor der fremadrettet vil være krav om anmeldelse (anmeldelsesordningen jf. NBL ka-

⁵ §3-natur er natur der er registreret efter Naturbeskyttelseslovens §3 og omfatter vandløb, søer og vandhuller, moser, enge, heder, overdrev, strandenge og strand-sumpe. §3-registreringen er i sig selv ikke koblet til Natura 2000-udpegningen.

pitel 2A, §19b) (se Tabel 4 og 5). Omvendt vil krav om anmeldelse af driftsændringer bortfalde for arealer der tages ud af Natura 2000-beskyttelsen. I dette afsnit gennemgås kort anmeldeordningen, da denne er en af de mest fremtrædende konsekvenser ved tilføjelse/udtagning af arealer til/fra Natura 2000-områder.

De driftsændringer der kræver anmeldelse jf. NBL §19b og Skovloven §17 fremgår af Bilag 1. Hvilke konsekvenser det reelt har, når et areal indlemmes under anmeldeordningen eller fritages for samme, er sagsspecifikt, og dermed er de fremtidige konsekvenser svære at opgøre. Derudover skal det bemærkes, at myndighederne har en påbudsmulighed i forhold til eksisterende aktiviteter (Huntingford, 2017). Det vil sige, at indlemelse i et Natura 2000-område i visse situationer kan medføre restriktioner i forhold til eksisterende aktiviteter. Påbudsmuligheden anvendes dog efter Miljøstyrelsens viden kun yderst sjældent (Andersen, 2017b).

Når der på arealer under Natura 2000 ønskes foretaget ændringer, som er anmeldelsespligtige jf. NBL §19b, skal det anmeldes til kommunen, som forud for meddelelse af tilladelse til den anmeldte driftsændring, skal sikre, at den ønskede ændring ikke påvirker naturen negativt. Ordningen gælder alle Natura 2000-arealer også selvom der for eksempel er indgået en aftale om Miljøvenlige Jordbrugsforanstaltninger (MVJ-aftale). Efter anmeldelsen har kommunen som udgangspunkt 4 uger til at svare, hvorefter aktiviteten kan sættes i gang. I tilfælde hvor yderligere undersøgelser er nødvendige, kan sagsbehandlingstiden imidlertid være et halvt år (jævnfør NBL §19b).

Det er usikkert hvilken betydning det reelt vil have at anmeldelseskravet enten bortfalder (ved udtagning af arealer fra Natura 2000-områder) eller indtræder (ved tilføjelse af arealer til Natura 2000-områder). Dette skyldes, at der jf. anmeldeordningen allerede i udgangssituationen kan være givet tilladelse til en driftsform/aktivitet, der nu automatisk tillades. I disse tilfælde vil ændring i anmeldelsespligten ikke repræsentere en reel lempelse/begrænsning, dog vil det fra lodsejers side kræve ekstra administration. Denne omkostning/ekstra tid er ikke medtaget i den nærværende økonomiske analyse. Det bemærkes desuden, at kommunen jf. NBL §19g er forpligtiget til at betale erstatning for tab til lodsejere, såfremt der ikke kan gives tilladelse til de anmeldte aktiviteter. Der vil således for lodsejeren sjældent reelt være et større økonomisk tab ved et afslag.

4 Analyse af Natura 2000-grænsejusteringen

4.1 Landbrugsareal, lysåben omdrift

4.1.1 Udtagning af arealer fra Natura 2000

De berørte arealer er almindelige landbrugsarealer (anvendelseskategori 1), der som følge af grænsejusteringerne ikke længere er Natura 2000-arealer.

Konsekvensen for disse arealer er, at kravet om anmeldelse af aktiviteter jf. NBL § 19b, herunder anmeldelse af væsentlige ændringer fra handels- til husdyrgødning, som særligt kan have konsekvenser i forhold til denne arealkategori, bortfalder.

Hvad angår muligheden for ændring fra handels- til husdyrgødning uden forudgående anmeldelse, så vurderes det, at bortfaldet af anmeldelseskravet i nogle tilfælde kan betyde en mere intensiv drift, idet det fremover bliver muligt at udbringe mere husdyrgødning på de berørte arealer. Imidlertid er det allerede i dag muligt at foretage ikke væsentlige ændringer i gødningsanvendelsen uden at dette skal anmeldes (se bilag 1). Forskellen er således at ændringerne fremover kan ske hurtigere end i dag. Betydningen af de ændrede regler afhænger således af hidtidig praksis for anmeldelse og meddelelse af tilladelser, der igen kan være betinget af lokale forhold. Det er ikke umiddelbart muligt at opgøre en økonomisk værdi af ændringen.

Specifikt for græsarealer i omdrift, der udtages af Natura 2000-områder, gælder det, at græsningsintensiteten nu må ændres og at der må ske ændringer i praksis for høslæt uden at det kræver anmeldelse. Igen afhænger det meget af den nuværende praksis om det reelt vil repræsentere en lempelse. Som anført skal der være tale om væsentlige ændringer af græsintensiteten inden for kort tid for at der i dag kræves anmeldelse. Såfremt der normalt er givet tilladelse til de ønskede ændringer, eller hvis ændringerne er sket over en længere periode, må konsekvenserne af bortfaldet af anmeldelseskravet formodes at være begrænsede. Hvis der tidligere typisk er givet afslag kan de lempede regler få betydning for nogle bedrifter. I nogle tilfælde kan den ønskede driftsændring være et ønske om at ophøre med afgræsningen; et ønske som ikke nødvendigvis kan tillades så længe det er Natura 2000-arealer. Der er således en forventning om et afgræsningstryk på 1,2 storkreaturer pr. ha, når man modtager tilskud til afgræsning (Miljø- og Fødevarerministeriet, 2017a). Græsningstrykket kan dog i nogle tilfælde reduceres.

Analyser har vist at afgræsning generelt giver et negativt nettoafkast (Dubgaard et al., 2012). I nogle tilfælde kan kvier på fersk eng i forhold til staldfodring give en økonomiske besparelse på ca. 2.000 kr. pr. ha. I den situation foretages græsningen kun i sommerhalvåret og det antages at arealerne giver græs nok. Imidlertid kan omkostninger forbundet med øget tilsyn, transport samt sygdomme gøre at der i praksis ikke er nogen økonomisk gevinst. Det vurderes derfor, at det økonomiske potentiale i afgræsning som driftsform er begrænset (Dubgaard et al., 2012).

En kombination af højere tilførsel af husdyrgødning, som nævnt ovenover, og højere græsningsintensitet kan potentielt give mulighed for forbedret dæk-

ningsbidrag. Det er imidlertid ikke muligt at kvantificere størrelsen af en sådan potentiel gevinst, idet den vil variere betydeligt afhængig af nuværende drift, arealets beskaffenhed samt typen af dyr, der anvendes til afgræsning.

Arealomfang

Det opgøres at ca. 19.260 ha landbrugsareal udtages fra Natura 2000-områderne og dermed overgår fra at være underlagt ovenfor beskrevne begrænsninger i forhold til gødningstildeling til ikke at være underlagt anden regulering end den almindelige sektorregulering (og dermed forsvinder helt ud af Natura 2000-reguleringen). Det opgjorte landbrugsareal på 19.260 ha er mindre end markarealet opgjort i Tabel 2 (21.510 ha); dette skyldes at landbrugsarealet opgjort i dette afsnit kun inkluderer arealer der er defineret som intensivt landbrug (arealanvendelseskategori 1), ligesom der ikke er medtaget §3 arealer beliggende i marker.

Opgørelsen af arealer med græs i omdrift (vurderingen baseret på afgrødeko-der, jf. bilag 2) viser, at der er tale om ca. 2.700 ha græsarealer til afgræsning, der udgår af Natur 2000-kategoriseringen. Hertil kommer ca. 150 ha med MVJ-tilsagn hvor det vurderes at der på kort sigt ikke vil ske en ændring i driftsformen som konsekvens af den fjernede Natura 2000-status.

For fuglebeskyttelsesområder der tages ud af Natura 2000-områder, gælder desuden nedenstående forhold.

Specifikt for landbrugsarealer i lysåben omdrift, der tages ud af fuglebeskyttelsesområder

For landbrugsarealer, der tages ud af fuglebeskyttelsesområder, gælder udover ovenstående, at der fremadrettet kan etableres juletræer, skov/energi-afgrøder og levende hegn uden anmeldelse efter NBL §19b.

Det vurderes ud fra samtaler med Miljøstyrelsen (Andersen, 2017b), at landmænd for en række af de berørte arealer formentlig ville have fået tilladelse til dyrkning af juletræer mv i den nuværende situation, hvis de havde ansøgt, selv om de var i et fuglebeskyttelsesområde. Dette skyldes, at de udtagne arealer primært er arealer uden stor naturmæssig betydning. I sådanne tilfælde vil bortfaldet af anmeldelsespligten ikke have praktisk betydning. Endvidere vil de udtagne arealer ikke nødvendigvis egne sig til dyrkning af juletræer og energiafgrøder. Energiafgrøder egner sig generelt ikke til mindre arealer da de maskiner der anvendes er relative store og tunge (SEGES, 2015). Samlet set vurderes det således, at det formentlig kun vil være på en mindre del af de berørte arealer, hvor de lempede regler forbundet med udtagning fra fuglebeskyttelsesområder reelt vil medføre driftsændringer. Det er ikke umiddelbart muligt at opgøre den erhvervsøkonomiske værdi af ændringen.

Arealomfang

Der fjernes i alt ca. 20.700 ha landbrugsareal fra fuglebeskyttelsesområder. Det opgjorte landbrugsareal på 20.700 ha er mindre end markarealet opgjort i Tabel 2 (22.537 ha); dette skyldes som ovenover nævnt, at landbrugsarealet opgjort i dette afsnit kun inkluderer arealer der er defineret som intensivt landbrug (arealanvendelseskategori 1) og som samtidig er over 1 ha, ligesom der ikke er medtaget §3 arealer. Det opgjorte landbrugsareal (20.700 ha) er dog større end det samlede landbrugsareal på ca. 19.260 ha, der fjernes fra Natura 2000-områder som opgjort i ovenstående. Dette skyldes at ca. 3.900 ha ud af de 20.700 ha landbrugsareal udtaget fra fuglebeskyttelsesområder fremadret-

tet fortsat vil være underlagt beskyttelse efter habitatdirektivet og dermed bibeholde Natura 2000-status. For disse 3.900 ha gælder de generelle regler for Natura 2000-natur fortsat, blot ikke de specifikke regler for fuglebeskyttelse.

4.1.2 Tilføjelse af arealer til Natura 2000

For de nye arealer inden for arealanvendelseskategori 1 "intensivt landbrugsareal", som tilføjes til Natura 2000-områderne, vil der grundlæggende gælde de samme krav, som beskrevet ovenfor, dog med omvendt fortegn således at ejeren fremadrettet er underlagt anmeldelseskravene jf. NBL §19b, herunder anmeldelse af væsentlige ændringer fra handels- til husdyrgødning efter NBL §19b.

Som udgangspunkt kan nuværende praksis fortsættes, og ændringen forventes derfor ikke at medføre krav om reduceret anvendelse af husdyrgødning. Der hvor ændringen primært vil kunne have betydning er derfor i forhold til bedrifter hvor der planlægges en udvidelse af husdyrproduktionen og dermed vil ske en forøget anvendelse af husdyrgødning i fremtiden. Hvis der er tale om mindre ændringer, vil anmeldelsen sandsynligvis blive imødekommet, hvorfor der ikke vil være andre konsekvenser end den ekstra administration. For større ændringer vurderes der imidlertid at være en større risiko for, at anmeldelser ikke kan imødekommes, hvilket kan medføre betydelige økonomiske konsekvenser. Omfanget er imidlertid svært at vurdere i denne sammenhæng, idet der hverken er konkret viden tilstede om, hvilke landmænd der påtænker at udvide, og i hvilken størrelsesorden. Det er derfor ikke muligt at opgøre de forventelige erhvervsøkonomiske konsekvenser af ændringerne.

Specifikt for græsarealer i omdrift, der tilføjes Natura 2000-områder, gælder det, at ændringer i forhold til græsningsintensitet og høslæt fremadrettet kræver anmeldelse jf. NBL §19b. Det vurderes dog, at der skal være tale om væsentlige ændring inden for kort tid i græsningsintensitet, herunder ophør med græsning eller høslæt for at ændringen vil kræve anmeldelse. Mindre stigninger i op- eller nedadgående retning skal således ikke anmeldes. Som anført ovenfor har den nuværende praksis i forhold til anmeldelser stor betydning i forhold til om anmeldelseskravet reelt kan forventes at få en betydning. Desuden er det væsentligt at bemærke, at nuværende praksis som udgangspunkt kan fortsætte efter indlemmelsen i Natura 2000-området. Det er dermed kun i situationer, hvor der ønskes ændringer, der potentielt kan være konsekvenser. I praksis forventes det således at nuværende græsningsintensitet kan fastholdes, og følgelig forventes de reelle konsekvenser at være begrænsede.

Arealomfang

Samlet set drejer det sig om 58 ha nyt landbrugsareal i lysåben omdrift, der indlemmes i Natura 2000-områder, og dermed bliver underlagt ovenfor beskrevne regler. Der er her tale om arealer der ikke tidligere har været underlagt Natura 2000-kategoriseringen. Det begrænsede areal betyder, at de reelle samlede økonomiske konsekvenser af ændringen må forventes at være begrænsede. Det bemærkes at det opgjorte areal (58 ha) er lavere end det markareal, der tilføjes jf. opgørelsen i Tabel 3 (1.362 ha). Forskellen skyldes at arealet opgjort her udelukkende omfatter intensivt drevet landbrug (arealanvendelseskategori 1), hvorimod opgørelsen i Tabel 3 også inkluderer mere ekstensivt drevne arealer (arealanvendelseskategori 2 og 3) samt §3-arealer beliggende i marker. Derudover inkluderer Tabel 3 også arealændringer vedrørende sammenhængende arealer med et samlet areal på under 1 ha.

Arealer med græs i omdrift (klassificeret på baggrund af afgrødekoder jf. bilag 2) er opgjort til 13 ha nye arealer. Dette begrænsede arealomfang understøtter vurderingen af, at ændringen kan forventes at have marginal økonomisk betydning for landbruget. Til de 13 ha kan tilføjes yderligere 21 ha med MVJ-tilsagn, hvor der på kort sigt ikke forventes at være nogle ændringer i driftsformen som konsekvens af den nye Natura 2000-status.

Specifikt for omdriftsarealer, der tilføjes fuglebeskyttelsesområder

Som beskrevet ovenfor i forbindelse med udtagning af intensivt landbrugsareal fra fuglebeskyttelsesområder, er der specielle krav, der træder i kraft, når landbrugsarealer i omdrift tilføjes fuglebeskyttelsesområder. Konsekvensen for arealer der tilføjes er, at der ikke længere kan ske en etablering af juletræer, skov/energiafgrøder og levende hegn uden anmeldelse efter NBL §19b. Det er ikke umiddelbart muligt at opgøre den erhvervsøkonomiske værdi af ændringen.

Arealomfang

Analysen viser, at der er ca. 640 ha der får fuglebeskyttelsesstatus og hvor de specifikke regler for fuglebeskyttelsesstatus dermed træder i kraft. Af disse ca. 640 ha er der kun ca. 40 ha, der er helt nye Natura 2000-områder, idet resten var udlagt som habitatområde i forvejen og dermed allerede var dækket af de generelle bestemmelser for Natura 2000-områder som beskrevet ovenover. Dermed er der tale om en omklassificering for hovedparten af arealet. Anmeldelseskravet i forhold til etablering af juletræer mv. gælder imidlertid for alle 640 ha.

4.2 Landbrugsareal, skovbevokset, omdrift

4.2.1 Udtagning af arealer fra Natura 2000

De her berørte arealer er opgjort som arealer med skovbevoksning herunder lavskov, juletræer, energiafgrøder/MFO energiafgrøder, skovdrift og skovrejsning. Konsekvenserne af udtagningen af arealerne afhænger af om områderne har status som fredskov eller ej. Hvis arealerne har status som fredskov, er de underlagt reglerne i Skovloven, hvorimod de er underlagt reglerne i Naturbeskyttelsesloven, hvis de ikke har fredskovsstatus.

Hvis arealet ikke har status som fredskov gælder de samme regler som for landbrugsarealer i omdrift beskrevet i afsnit 4.1.1, hvilket vil sige udtagningen fra Natura 2000-området betyder at kravet om anmeldelse af væsentlige ændringer fra handels- til husdyrgødning jf. NBL § 19b bortfalder. Bortfaldet af anmeldelseskravet gælder generelt for både fuglebeskyttelse- og habitatområder, og i modsætning til landbrugsarealer i omdrift, så er der for ikke-fredskovpligtige skovarealer ingen specifikke regelændringer knyttet til fuglebeskyttelsesområder. Det vurderes, at der kun meget sjældent sker et skift i gødningstildelingen i skovdrift, og derudover er anvendelsen af husdyrgødning begrænset da der typisk anvendes handelsgødning (Skovdyrkerne, 2017). Ændringen i forhold til husdyrgødning forventes derfor ikke at få betydelige konsekvenser, hverken for det enkelte areal eller samlet set.

For ikke-fredskovpligtige skovbevoksede arealer beliggende i Natura 2000-områder er der desuden krav om anmeldelse af rydning af, samt træartsskifte og plantning i, løvskov jf. NBL §19b. Dette anmeldelseskrav bortfalder også ved udtagning fra Natura 2000-området. Hvad angår bortfaldet af anmeldelseskravet vedr. rydning mv., så vil den reelle effekt afhænge af hidtidig prak-

sis, dvs. om der typisk er givet afslag eller tilladelse til rydning mv af de pågældende arealer. Ifølge Miljøstyrelsen (Andersen, 2017b) vil tilladelse til rydning typisk være betinget af, at der efterlades et vist antal store træer pr hektar. Derudover kan kravet om anmeldelse give anledning til administrative omkostninger for lodsejeren. På grund af stor usikkerhed omkring den reelle betydning af anmeldelseskravet i praksis, samt stor variation i den økonomiske betydning på tværs af arealer, er det ikke muligt at opgøre den økonomiske værdi af ændringen.

For fredskovarealerne er det reglerne i Skovloven, der gælder. Analog til NBL §19b er der jf. Skovlovens §17 en række aktiviteter i fredskovarealer i Natura 2000-områder, som kræver anmeldelse (se Bilag 1). De anmeldelsespligtige aktiviteter omfatter væsentlige ændringer i driften (for eksempel ren-afdrift), nyetablering af intensiv produktion (for eksempel juletræer) som forudsætter brug af bl.a. gødning, samt ændring af afvandingsforholdene (se Bilag 1 for fuldstændig beskrivelse af anmeldelsespligtige aktiviteter jf. skovloven). Anmeldelseskravet jf. Skovlovens §17 bortfalder ved udtagning af fredskovarealer fra Natura 2000-beskyttelsen. Overordnet set er der ikke den store forskel på hvilke aktiviteter, der er anmeldelsespligtige jf. henholdsvis NBL og Skovloven. Konsekvenserne forbundet med udtagning af fredskovarealer fra Natura 2000-områder vurderes derfor ikke at være væsentligt forskellige fra konsekvenserne forbundet med udtagning af ikke-fredskovarealer.

Arealomfang

Det samlede skovbevoksede landbrugsareal, der udtages fra Natura 2000, udgør ca. 150 ha. Heraf er ca. 70 ha areal med juletræer. Hvor stor en andel af det samlede areal, der er kategoriseret som fredskov, og dermed er underlagt reglerne specificeret i Skovloven, og hvor stor en andel der ikke er fredskov, og dermed er reguleret jf. Naturbeskyttelsesloven, kan ikke opgøres ud fra data anvendt i nærværende analyse (MST, 2017a). Dette vurderes dog ikke at have den store betydning i forhold til de forventelige konsekvenser, idet reglerne jf. de to love ikke afviger betydeligt fra hinanden på dette punkt (se bilag 1 vedr. NBL §19b og Skovloven §17).

4.2.2 Tilføjelse af arealer til Natura 2000

Forslaget til justering af Natura 2000-områdegrænserne indebærer at der indlemmes nye skovarealer i Natura 2000-områderne. De berørte områder vil fremadrettet være underlagt anmeldelseskravene beskrevet i ovenstående afsnit om udtagning af skovbevoksede arealer fra Natura 2000-områder. For fredskovarealer vil det være anmeldelseskravet jf. Skovlovens §17, der fremadrettet vil gælde, hvorimod det for ikke-fredskovarealer vil være anmeldelseskravet jf. NBL §19b, der vil gælde. Uanset hvilken af de to love, de berørte arealer er underlagt, vil anmeldelseskravet potentielt betyde skærpede regler i forhold til eksempelvis renafdrift, træartsskifte og intensivisering af produktion (gødningstildeling). Hvorvidt anmeldelseskravene vil få reel betydning afhænger af hvilken praksis, der kan forventes i forhold til tildeling af tilladelser. Kravet kan desuden medføre højere administrationsomkostninger for lodsejeren forbundet med at skulle foretage anmeldelser.

Arealomfang

Arealopgørelsen viser, at der er ca. 5 ha nyt areal med skov, der tilføjes Natura 2000-områderne. Af disse er 3 ha arealer med juletræer, og de resterende 2 ha er arealer med almindelig skovdrift. Arealet er således meget begrænset, og ændringen forventes dermed samlet set at have begrænset økonomisk betydning. Arealet kan dog være større da arealopgørelsen i nærværende analyse

kun går på registreret markareal. Således kan gammel produktionsskov mangle i opgørelsen. Hvorvidt nogle af de berørte arealer er fredskovarealer eller ej kan ikke opgøres ud fra data anvendt i nærværende analyse (MST, 2017a), men det forventes under alle omstændigheder ikke at have væsentlig betydning i forhold til de potentielle konsekvenser. Ud over de 5 ha er der desuden arealer med skov, der i udgangspunkt var underlagt Natura 2000-status i form af habitatområder, som nu også får fuglebeskyttelsesstatus (24 ha). Dette ændrer dog ikke på anvendelsen af arealet da der ikke er særbestemmelser for fuglebeskyttede skovarealer.

4.3 Landbrugsareal - Permanent græs

4.3.1 Udtagning af arealer fra Natura 2000

For permanent græs der tages ud af Natura 2000-områder gælder det, at anmeldelseskravet jf. NBL §19b bortfalder. Fremadrettet er det således ikke nødvendigt at anmelde væsentlige ændringer fra handels- til husdyrgødning (se bilag 1). Det antages her at arealerne fortsat vil blive dyrket som permanente græsarealer.

Generelt gælder det, at permanente græsarealer tilføres både husdyr- og handelsgødning. Lempelsen kan således betyde, at det i praksis bliver lettere at tildele mere husdyrgødning på disse arealer. Den reelle betydning af denne lempelse afhænger imidlertid af omfanget af anmeldelser/tilladelser, der gives i dag. Dette omfang kendes pt. ikke.

Permanente græsarealer er arealer der har ligget med græs i minimum 5 år. Arealerne tilføres alt efter placering m.m. husdyrgødning, handelsgødning og måske pesticider. Udbytteneiveauet er fra lavt til moderat, mens udbyttet på arealer i omdrift typisk er højere. Der er dermed en del variation i både udbytteneiveauer og N-tildeling på permanente græsarealer.

I Tabel 6 angives dækningsbidraget⁶ (DB) ved permanent græs, typisk ved anvendelse af indkøbt handelsgødning. Dette ensidige fokus på dyrkning med handelsgødning skyldes, at der for en del græsafgrøder ikke eksisterer officielle kalkuler med brug af egen husdyrgødning (SEGES, 2017). Gratis husdyrgødning indgår kun i beregningerne i øverste række og her ved et udbytteneiveau på 7.000 foderenheder (FE) (Jacobsen, 2017). Som illustreret af beregningerne medvirker øget brug af egen husdyrgødning til et øget DB. Den store betydning af husdyrgødning for DB ses ved sammenligning DB for permanent græs i række 1 med DB i rækkerne 2 til 8.

I beregningerne er tildelingen af N, P og K foretaget ud fra udbytteneiveau for de angivne afgrødekoder. Der er her ikke medtaget andre variable omkostninger end handelsgødning, det kan der dog i nogle tilfælde være i praksis. Der er valgt en gennemsnitspris for græs på 1,03 kr. pr FE baseret på gennemsnit for de sidste år for alle græstyper (Jacobsen, 2017). I andre analyser indgår en lavere værdi af græs på de mere ekstensivt dyrkede arealer, da produkterne ikke kan sælges til den fulde værdi bl.a. grundet manglende aftagere.

Maskin- og arbejdsomkostninger er for række 1 og 2 det samme som for græs i omdrift nemlig 3.300 kr. pr. ha, mens det for de andre mere ekstensive typer (række 3-8) udgør 700 kr. pr. ha bl.a. fordi der kun høstes hvert 5. år på de

⁶ Dækningsbidrag II beregnes som udbytte minus stykomkostninger, samt maskin- og arbejdsomkostninger.

ekstensive græsarealer. Opgørelse af omkostninger er baseret på Farmtalon-line (SEGES, 2017). Maskin- og arbejdsomkostningerne omfatter gødnings-spredning, afpudsning, snitning og grønthøstning, desuden antages det at arealet afgræsses. Hvor der udelukkende tages slæt er maskinomkostningerne højere da omkostningerne til snitning og hjemkørsel er højere.

Tabel 6. Dækningsbidrag II for forskellige typer af permanent græsarealer*.

Arealtype	Afgrøde-kode	Kan tildeles pesticider	Kvælstof (kg N/ha)	Udbytte-niveau (FE/ha)	Dækningsbidrag (Kr./ha)
Permanent græs uden kløver** (Egen husdyrgødning og mindre køb af handelsgødning)	255-257	Ja	235	7.000	3.694
Permanent græs uden kløver	255-257	Ja	235	7.000	230
Permanent græs med normalt udbytte	252	Ja	130	3.000	750
Permanent græs uden brug af pesticider	253	Nej	80	1.850	218
Permanent græs med lavt udbytte niveau	251	Ja	67	1800	294
Permanent græs uden brug af gødning	254		0	800	124
Permanent græs med meget lavt udbytte niveau	250	Ja	25	800	-208
Permanent græs uden brug af pesticider eller gødning (eks. §3)	---	Nej	0	700	-99

*) Der anvendes priser for foderenheder på 1,03 kr./FE som er gennemsnit for 2012-2016. På permanente græsarealer med afgræsning foretages maskinopgaverne kun hvert 5. år.

Maskin- og arbejdsomkostninger for permanent græs udgør 700 kr. pr. ha.

Priser på N, P og K udgør 8, 12 og 6 kr. pr kg. Der indgår ikke omkostninger til pesticider i beregningen. Såfremt det indregnes reducerer det dækningsbidraget yderligere.

Kilde: Jacobsen (2017) og Dubgaard (2012).

**) Indkøb af gødning reduceres fra 3.680 til 216 kr. (36 kg N/ha fra handelsgødning).

Som det fremgår udgør DB ved permanent græs fra -208 til 750 kr. pr. ha når der ikke anvendes egen husdyrgødning, mens indtjeningen ved et relativt højt udbytte kan være op til 3.700 kr. pr. ha, når der anvendes egen husdyrgødning. Hvis udbyttet er lavere må det forventes at DB med egen husdyrgødning reduceres.

Gevinsten ved egen husdyrgødning kan ud fra DB i tabel 6, opgøres til ca. 3.000 kr. pr. ha ved et udbytte på 7.000 FE per ha. For græsarealer, der har et lavt udbyttensniveau (under 3.000 FE), forventes gevinsten ved en omlægning at være mindre, da værdien af egen gødning er lavere.

I forhold til omfanget af berørte arealer, så vurderes det, at arealerne kun i et vist omfang vil have adgang til gratis husdyrgødning, selvom dette vil variere fra lokalitet til lokalitet. Hvis det antages, at gevinsten realiseres på 50 % af arealerne, samt at udbyttet på alle de berørte arealer er højt, kan den gennemsnitlige gevinst opgøres til 1.500 kr. pr. ha. Når gevinsten indregnes med 50% er det fordi husdyrgødningen også i dag har en alternativ anvendelse, og det kan dermed ikke uden videre antages, at alle de omlagte arealer vil blive tildelt husdyrgødning. Hvis husdyrgødningen hidtil er givet gratis til naboen vil den angivne ændring medføre en økonomisk gevinst, men hvis den anvendes på egne eller andre forpagtede arealer skal der skaffes mere husdyrgødning eller indkøbes handelsgødning.

Arealomfang

Analysen viser, at der er ca. 800 ha landbrugsareal med permanent græs, der udgår af Natura 2000-områderne, og hvor de generelle regler beskrevet ovenover dermed lempes. Dertil kommer ca. 100 ha med miljøgræs, MFO-brak, naturarealer, rekreative arealer og 20-årigt udtag, hvor det må forventes at lempelsen ikke vil have nogen effekt (på kort sigt). Den samlede økonomiske gevinst kan dermed opgøres til ca. 1,2 mio. kr. hvor det antages at der foregår et skifte til husdyrgødning på 50 % af arealerne, samt at udbyttet er højt på alle de berørte arealer.

Specifikt for arealer med permanent græs der tages ud af fuglebeskyttelsesområder

Specielt for udtagning af permanente græsarealer fra fuglebeskyttelsesområder gælder det, at arealerne fremadrettet må opdyrkes uden anmeldelse efter NBL §19b. Det betyder, at det bliver muligt at omlægge fra permanent græs til for eksempel græs i omdrift. Da dækningsbidraget er forskelligt for permanent græs og græs i omdrift kan de lempede regler i forhold til muligheden for opdyrkning have økonomisk betydning for den enkelte bedrift.

I Tabel 7 er dækningsbidraget for græs i omdrift (4 slæt) angivet for dyrkning med egen husdyrgødning på hhv. sandjord med og uden vanding og på lerjord (række 1-3) og med kunstgødning på sandjord med og uden vanding (række 4 og 5).

Tabel 7. Dækningsbidrag II for forskellige typer af græsarealer i omdrift.

Arealtype	Afgrøde- kode	Kan tildeles pesticider	Kvælstof (kg N/ha)	Udbytte- niveau (FE/ha)*	Dæknings- bidrag (Kr./ha)
Græs i omdrift (4 slæt)* Egen husdyrgødning. Sandjord med vanding**	263	Ja	Husdyrgødning samt 53 kg N/ha fra handelsgødning	11.130	3.794
Græs i omdrift (4 slæt)* Egen husdyrgødning. Sandjord uden vanding	263	Ja	Husdyrgødning og 40 kg N/ha fra handelsgødning	9.010	3.199
Græs i omdrift (4 slæt)* Egen husdyrgødning. Lerjord	263	Ja	Husdyrgødning og 44 kg N/ha fra handelsgødning	9.328	3.477
Græs i omdrift (4 slæt)* Ikke egen husdyrgødning. Sandjord med vanding**	263	Ja	275 Fra handelsgødning	11.130	107
Græs i omdrift (4 slæt)* Ikke egen husdyrgødning. Sandjord uden vanding	263	Ja	260 Fra handelsgødning	9.010	391

*) Budgetkalkule (2012-2016). SEGES (2017) Udbyttensniveau er fra 2016. Salgspris er 1,17 kr. pr. FE.

**) SEGES har i efteråret 2017 foretaget justeringer i omkostningerne ved vanding, hvorfor der er forskel på de justerede omkostninger i forhold til den her angivne værdi. DB II for græs i omdrift på sandjord med vanding er således faldet fra 3.322 kr. pr. ha til 2.122 kr. pr. ha i den opgørelse der er tilgængelig i oktober 2017. Forskellen er at SEGES nu igen har indregnet de faste omkostninger ved vanding, der i en periode ikke indgik i beregningerne af dækningsbidraget, da de kan opfattes som en afholdt investering (sunk cost). Kilde: Jacobsen (2017).

Med udgangspunkt i tabel 6 og 7 vurderes det, at indtjeningen med brug af handelsgødning ligger omkring 0-750 kr. pr. ha for permanente græsarealer, mens den for græsarealer i omdrift med brug af handelsgødning vurderes at være på omkring 100 - 400 kr. pr. ha.

Ved brug af egen husdyrgødning ligger indtjeningen på permanente græsarealer på ca. 3.700 kr. pr. ha alt efter gødnings- og udbyttensniveau, mens den på omdriftsarealer ligger på 3.200 - 3.800 kr. pr. ha.

Isoleret set er der således ikke den store merindtjening forbundet med skift fra permanent græs til græs i omdrift, forudsat at der ikke samtidig sker ændringer i gødningsanvendelsen.

Arealomfang

Analysen viser, at der er tale om ca. 620 ha landbrugsareal med permanent græs der mister sin fuglebeskyttelsesstatus hvorved de specifikke regler for fuglebeskyttelse fjernes. Den samlede økonomiske gevinst vurderes ud fra ovenstående analyse til ikke at være signifikant. Værdien af at skifte fra permanent græs til græs i omdrift kan dog variere fra bedrift til bedrift afhængig af jordtype, vandingsforhold, gødningstype og driftsform og det er derfor usikkert hvad den reelle erhvervsøkonomiske konsekvens vil være.

I tillæg til de 620 ha kommer ca. 130 ha med rekreative områder, miljøgræs, naturarealer og 20-årigt udtag, hvor det vurderes at den fjernede fuglebeskyttelsesstatus ikke har nogen konsekvens på kort sigt.

4.3.2 Tilføjelse af arealer til Natura 2000

Såfremt nye arealer med permanent græs indlemmes i Natura 2000 betyder det, at lodsejeren fremadrettet er forpligtiget til at anmelde væsentlige ændringer i skift fra handels- til husdyrgødning efter NBL §19b. Som anført ovenfor kan dette have betydning for bedrifter som fremadrettet kan have et ønske om at anvende mere husdyrgødning på de nye Natura 2000-arealer. Som udgangspunkt kan nuværende drift dog fortsættes. Dermed vurderes de skærpede krav ikke at få de store konsekvenser, idet ønsket om driftsændringer formentlig er begrænset (i.e. hvis ønsket var der, var arealerne formentlig allerede omlagt), samtidig med at det berørte areal er begrænset.

Arealomfang

Der er tale om ca. 120 ha landbrugsareal med permanent græs, der tilføjes Natura 2000-status. Hertil kommer 50 ha med naturareal og miljøgræs.

Specifikt for arealer med permanent græs der tilføjes fuglebeskyttelsesområder

Som angivet ovenfor i forhold til udtagning af permanente græsarealer er der specielle krav når permanente græsarealer indlemmes i fuglebeskyttelsesområder. Konsekvensen er, at der ikke længere kan ske en opdyrkning uden anmeldelse efter NBL §19b. Det vurderes dog, som ovenfor, at var ønsket om opdyrkning til stede, ville det formentlig allerede være sket og konsekvensen må derfor forventes at være af begrænset omfang. Det skal dog bemærkes, at der ved ansøgning om tilladelse til opdyrkning af arealet vurderes at være stor sandsynlighed for, at der ikke vil blive givet tilladelse. Denne vurdering baseres på, at der i grænsejusteringen primært er indlemmet arealer med speciel naturværdi (se bilag 3 om Miljøstyrelsens kriterier til forslag til ændringer i Natura 2000-grænserne), hvor der må forventes at være relativt høj risiko for at opdyrkning vil være i modstrid med Natura 2000-beskyttelsen. Vælger landmanden at søge om ændring og ikke får bevilget tilladelse, er der mulighed for ansøgning om kompensation som tidligere beskrevet.

Arealomfang

Der er ca. 290 ha med permanent græs der indlemmes i Natura 2000-områder, og hvor opdyrkning dermed fremadrettet kræver anmeldelse. Til de ca. 290 ha med permanent græs kommer ca. 260 ha med 20-årig udtag, vådområder,

miljøgræs, MFO-brak og rekreative arealer hvor det vurderes at den økonomiske effekt af at blive indlemmet i fuglebeskyttelsesdirektivet vil være marginal på kort sigt.

4.4 Naturarealer - herunder §3-natur samt specifik ammoniakfølsom habitatnatur

Naturarealerne, der behandles i denne kategori, er §3-arealer, hvoraf en delmængde også er kategoriseret som ammoniakfølsomme arealer. På baggrund af datasættet, der ligger til grund for opgørelsen af arealer i nærværende analyse, er det muligt at identificere §3-arealer, men det er ikke muligt præcist at identificere ammoniakfølsomme arealer. Ammoniakfølsomme arealer kan både være §3- og ikke-§3-arealer, men på baggrund af information fra Miljøstyrelsen (Andersen, 2017c) vurderes det, at der i vid udstrækning vil være sammenfald mellem de to kategoriseringer, således at ammoniakfølsomme arealer kan opgøres som §3-arealer med naturtyperne hede, overdrev og mose. Arealopgørelserne skal dog ses som et overkantskøn, idet der ikke er fuldstændigt sammenfald mellem de to kategoriseringer. I forbindelse med den foreslåede grænseændring er der ikke taget ammoniakfølsom natur ud af Natura 2000-afgræsningen, hvorfor det i denne analyse kun er relevant at se på tilføjet ammoniakfølsom natur.

I forhold til §3-arealerne, skal det bemærkes, at beskyttelse jf. NBL §3 og udpegningen som Natura 2000-område er uafhængig af hinanden. Ændringer i et areals Natura 2000-status har derfor ingen indvirkning på områdets §3-status, hvorfor §3-arealer, der udtages af Natura 2000, fortsat vil være underlagt §3-reglerne, og de begrænsninger som disse måtte medføre.

4.4.1 Udtagning af arealer fra Natura 2000

Konsekvenserne for de naturarealer der tages ud af Natura 2000-beskyttelsen, afhænger af om arealerne hører til de særligt udpegede arealer. For naturarealer der udtages af Natura 2000-områderne og som samtidig har status som særligt udpegede områder, vurderes den vigtigste konsekvens at være, at muligheden for tilskud via Landdistriktsprogrammet 2014-2020⁷ bortfalder (Landdistriktsprogrammet, 2017). Tilskud via Landdistriktsprogrammet kan søges til projekter i særligt udpegede Natura 2000-områder som har til formål at rydde tilgroede arealer og/eller forberede til afgræsning på arealer, som på nuværende tidspunkt ikke kan afgræsses. Der gives i den forbindelse tilskud til en række specifikke projekter hvor tilskuddets størrelse forventes at dække alle projektets udgifter herunder udgifter til blandt andet elforsyning, fangfold, vandforsyning og hegn (Landbrugsstyrelsen, 2017b). De tilskud der gives i den forbindelse er engangstilskud, som man må forvente allerede er søgt, hvorved konsekvensen af udtagning fra Natura 2000-ordningen er begrænset.

Ud over projektansøgninger, kan der i de særligt udpegede områder indenfor Natura 2000-beskyttelsen ligeledes søges om hektartilskud til pleje af græs- og naturarealer. Den særlige udpegning omfatter arealer både med og uden grundbetaling (EU's direkte arealstøtte, se Miljø- og Fødevarerministeriet, 2017b), men støttesatsen er højere på arealer uden grundbetaling da disse arealer generelt er ekstensive, afsidesliggende og svære at pleje. Derudover gives der tilskud til marker med høj naturværdi og til marker der indgår i vådområdeprojekter under Landdistriktsprogrammet. En høj naturværdi betyder at arealet skal have en Høj-Natur-Værdi (HNV-værdi) højere end 5, hvor HNV-

⁷ Se evt.: <http://lbst.dk/nyheder-og-presse/nyheder/nyhed/nyhed/bliv-klogere-paa-stoetteordningerne-under-landdistriktsprogrammet-i-2018/>

kortet vægter naturværdien af et areal ud fra 14 parametre, der spænder fra landskabsforhold og driftspraksis til forekomst af særlige arter. Et areal kan have en HNV-værdi på op til 13 (Miljø- og Fødevareministeriet, 2017a).

Kortgrundlaget for de tilskudsberettigede arealer fremgår af Danmarks Miljøportal. Det fremgår, at de særligt udpegede arealer, omfatter ca. 160.000 ha (Miljø- og Fødevareministeriet, 2017a). Det er ligeledes muligt at søge tilskud uden for den særlige udpegning, men inden for selve Natura 2000-området, såfremt der er tale om gentegning af et udløbet græstilsagn.

Tilskudssatserne udgjorde i 2017:

- 2.600 kr. pr. ha som tilskud til afgræsning for arealer der ikke modtager grundbetaling
- 1.650 kr. pr. ha som tilskud til afgræsning for arealer der modtager grundbetaling
- 1.050 kr. pr. ha som tilskud til slæt for arealer der ikke modtager grundbetaling
- 850 kr. pr. ha som tilskud til slæt for arealer der modtager grundbetaling.

I ansøgningsrunden 2017 er der søgt om nye tilsagn til "Pleje af græs- og naturarealer" på næsten 20.000 ha og endvidere er der ca. 13.000 ha med eksisterende 5- eller 20-årige tilsagn der udløber i 2017 (Landbrugsstyrelsen, 2017a). Af disse 13.000 udløbende tilsagn, er der søgt om gentegning på 11.000 ha (85%). Dette sikrer, at den indsats, der hidtil er gjort for at pleje arealerne, fortsættes. Der er søgt om tilskud til 9.000 ha nye arealer, der ikke tidligere var omfattet af tilsagn. Så af de 20.000 ha der søges om støtte til er 11.000 ha gentegning fra tidligere år og 9.000 ha nye arealer. Over halvdelen af de nye tilsagn (10.411 ha), ligger inden for den højest prioriterede gruppe - nemlig de særligt udpegede områder i Natura 2000.

For alle naturarealerne (og ikke kun de særligt udpegede) som udtages af Natura 2000-områderne, vil der gælde, at kravet om anmeldelse af ændringer i tilstand efter NBL §19b bortfalder. Hvorvidt dette vil have betydning vides ikke, idet det afhænger af den praksis der har været i forhold til tildeling af tilladelser, samt af hvilke ændringer der er tale om.

Arealomfang

Der udtages i alt 831 ha med naturareal fra Natura 2000-beskyttelsen. Arealet er en del mindre end det udtagne ikke-mark areal, der kan opgøres med udgangspunkt i Tabel 2 på 6.393 ha. Dette skyldes at de 831 ha udelukkende omfatter naturarealer der er kategoriseret som §3-natur, hvorimod de 6.393 ha også inkluderer andre arealanvendelser så som veje, andet erhverv end landbrug og sommerhusområder. Af de 831 ha er der 358 ha der ligger på markfladen og dermed ikke tæller med i de 6.393 ha fra Tabel 2. De naturarealer hvor der ville kunne søges tilskud via Landdistriktsprogrammet er i denne analyse opgjort til at være ca. 700 ha og omfatter alle §3-arealer der tages ud af Natura 2000-afgrænsningen med mulighed for tilskud efter Landdistriktsprogrammet. Hvis det antages at der ville være ansøgt om tilskud til alle de udtagne arealer, vil grænseændringen medføre et tab på mellem 0,6 og 1,8 mio. kr. afhængigt af om arealet modtager grundbetaling og om der søges om tilskud til afgræsning eller slæt. Til de 700 ha kommer 131 ha der ikke er tilskudsberettiget.

4.4.2 Tilføjelse af arealer til Natura 2000

Konsekvenserne for de naturarealer der tages ud af Natura 2000-beskyttelsen, afhænger igen af, om arealerne hører til de særligt udpegede arealer. Konsekvensen for de naturarealer, som tilføjes Natura 2000-området og er særligt udpegede er, at der fremadrettet er forbedrede muligheder for at opnå de i ovenstående afsnit beskrevne tilskud efter Landdistriktsprogrammet. Derudover vil anmeldelsesordningen jvf. NBL §19b vedrørende ændringer i tilstand gælde for alle naturarealer (også de særligt udpegede) efter udpegning. Igen er det svært at afgøre hvilken konsekvens det vil have i praksis at arealerne kommer til at blive berørt af anmeldeordningen. Dette vil afhænge af praksis i forhold til tildeling af tilladelser samt af hvilke ændringer der anmeldes.

For de ammoniakfølsomme områder der tilføjes Natura 2000-områderne gælder i tillæg til de generelle konsekvenser, der er beskrevet for natur ovenover, også at arealerne fremadrettet vil være underlagt Husdyrgodkendelseslovens kategori 1 krav vedrørende ammoniakdepositionen i Natura 2000-områder. Kravene til total ammoniakdeposition kan have betydning i forhold til udvidelse af husdyrproduktionen, samt i forhold til nye husdyrbrug, idet der kan sættes skærpede krav til den totale ammoniakdeposition fra sådanne anlæg. Ifølge Husdyrgodkendelsesloven stilles der krav til den totale ammoniakdeposition i kategori 1 natur fra nye husdyranlæg på 0,2-0,7 kg N pr. ha.

I forhold til, hvilke konsekvenser dette vil have, bemærkes det at de arealer med ammoniakfølsom natur, der indlemmes i Natura 2000-områder, ifølge Miljøstyrelsen (se bilag 1) vil være placeret, så de ikke påvirker den nuværende husdyrproduktion og de godkendelser der er givet i forbindelse hermed. Det kan imidlertid ikke afvises at ændringerne i nogle tilfælde vil kunne have konsekvenser i forhold til eventuelle fremtidige udvidelser af husdyrproduktionen. Det er dog ikke muligt at opgøre antallet af bedrifter, der potentielt kan blive påvirket i forhold til mulighederne for udvidelse. Overordnet set forventes konsekvenserne for landbrugserhvervet at være begrænsede, jf. de kriterier der er lagt til grund for grænsejusteringerne, men det bemærkes at konsekvenserne for den enkelte bedrift kan være betydelige. Endelig bemærkes det, at en del bedrifter allerede i dag placerer udvidelser på de ejendomme der er bedst placeret i forhold til forventede fremtidige krav, hvilket taler for at de potentielle konsekvenser vil være begrænsede.

Arealomfang

Der tilføjes i alt 2.560 ha med naturareal til Natura 2000-områderne, hvor reglerne om anmeldepligt efter NBL §19b vil gælde. Arealet er en del mindre end det areal, der kan opgøres med udgangspunkt i tallene i Tabel 3, på 3.624 ha. Dette skyldes at de 2.560 ha udelukkende omfatter naturarealer, der er kategoriseret som §3-natur, hvorimod de 3.624 også inkluderer arealer med anden anvendelse så som veje, erhverv og sommerhusområder. Af de 2.560 ha er der 1.051 ha der ligger på markfladen og dermed ikke tæller med i de 3.624 ha fra Tabel 3. De særligt udpegede naturarealer der indlemmes i Natura 2000-afgræsningen og hvor der fremadrettet vil være mulighed for at søge om tilskud via Landdistriktsprogrammet til pleje og forberedelse til afgræsning, er i denne analyse opgjort til at være ca. 30 ha. Dette areal omfatter alle §3-arealer, der indlemmes i Natura 2000-afgræsningen, som samtidig er klassificeret som tilskudsberettigede arealer. Hvis det antages at der søges om tilskud til alle de tilføjede arealer, vil grænseændringen medføre en gevinst på mellem 25.500 og 78.000 kr. afhængigt af om arealet modtager grundbetaling og om der søges om tilskud til afgræsning eller slæt.

Arealet med ammoniakfølsom natur er opgjort til 2.178 ha. For disse arealer vil reglerne i Husdyrgodkendelsesloven om total ammoniakdeposition gælde. Det skal her bemærkes, at ammoniakfølsom natur ikke er specifikt kategoriseret i data, men approksimeret ud fra arealet af tilføjet §3-natur til habitatområderne, fraregnet strandenge, som ikke er en ammoniakfølsom naturtype. Arealet skal ses som et overkantskøn, idet der formentlig er en del af det her definerede areal, der ikke lever op til kravene for ammoniakfølsom natur.

Af de 2.178 ha er der ligeledes en lille andel der er tilskudsberettiget; disse udgør en delmængde af de ovenover nævnte 30 ha og ligeledes er de 2.178 ha en delmængde af det totale naturareal der tilføjes Natura 2000-områderne på 2.560 ha.

5 Opsummering af arealpåvirkning og økonomiske konsekvenser

En væsentlig del af arbejdet i denne analyse har været rettet mod en opgørelse af det areal der henholdsvis udtages fra eller tilføjes Natura 2000-områderne fordelt på arealernes nuværende anvendelse. Den nuværende anvendelse er opdelt i to hovedkategorier (landbrug og natur), hvor landbrug yderligere er inddelt i tre underkategorier (landbrugsareal i lysåben omdrift, landbrugsareal skovbevokset i omdrift og permanent græs). En yderligere opdeling af naturarealerne har været forsøgt, men det blev vurderet, at det ikke var hensigtsmæssigt, idet det ikke ville være muligt at undgå dobbelttælling af visse arealer. Endvidere er arealskift analyseret både i forhold til habitatområder og fuglebeskyttelsesområder, samt i forhold til arealer hvor der er tale om dobbeltbeskyttelse. Alle opgørelser er baseret på data og udtræk fra GIS-kort foretaget af Miljøstyrelsen og viderebearbejdet og inddelt i de nævnte kategorier.

Samlet viser analysen, at Miljøstyrelsens forslag til justering af Natura 2000-områdegrænser betyder, at ca. 28.000 ha udgår af Natura 2000-udpegningen og at ca. 5.000 ha indgår som nye arealer i Natura 2000-udpegningen. Det svarer til en nettoreduktion på ca. 6% af det samlede nuværende Natura 2000-areal og en reduktion på ca. 25% af det landbrugsareal (inklusive arealer med permanent græs) der indgår i den nuværende Natura 2000-udpegning. Hovedparten af de arealer der tages ud er landbrugsarealer (21.153 ha), hvorimod det kun er en mindre del af de nye Natura 2000-arealer der er landbrugsarealer (311 ha). Der er i forslaget mange små ændringer og justeringer i forhold til de nuværende Natura 2000-grænser. I analysen er der indlagt en bagatelgrænse på 1 ha, hvorefter kun markarealer over 1 hektar indgår i analysen, mens den samme bagatelgrænse ikke er anvendt for naturarealer. Bagatelgrænsen er indlagt for at undgå en overestimering af konsekvenserne ved Natura 2000-grænsejusteringen.

Hovedparten af de arealer, der udgår, er landbrugsarealer (i omdrift og med permanent græs og skovdrift), men der udgår også naturarealer. Omfanget af naturarealer (defineret som §3-natur) der udtages er omkring 830 ha. Hvad angår de nye Natura 2000-arealer, så er det primært naturarealer der indgår (ca. 2.560 ha defineret som §3-natur). Samlet sker der altså en netto tilgang af naturarealer (§3) i Natura 2000. Hvis man i stedet ser på alt areal uden for markfladen, så sker der imidlertid en netto-reduktion i Natura 2000-arealet. Dette skyldes at der for arealer, der hverken er mark eller §3-natur, men i stedet anvendes til andre formål så som eksempelvis andet erhverv, veje eller sommerhusområde, tages et større areal ud af Natura 2000-beskyttelsen, end der tilføjes. Endvidere bliver en del af de nuværende habitatarealer fremadrettet også inkluderet som fuglebeskyttelsesområde, dvs. beskyttelsesstatus ændres fra enkeltbeskyttelse til dobbeltbeskyttelse. I en del tilfælde kommer grænsejusteringerne således til udtryk som interne grænsejusteringer inden for de eksisterende Natura 2000-områder. Arealændringerne er som nævnt opgjort for specifikke arealkategorier, men det skal bemærkes at der er en vis usikkerhed i forhold til de specifikke resultater som følge af samkørsel af data fra forskellige kilder samt arbejde med data i GIS.

De erhvervsøkonomiske konsekvenser af grænsejusteringerne vurderes overordnet at være begrænsede. Dette skyldes dels at det areal, som justeringerne omfatter, for mange af ændringernes vedkommende er meget begrænsede, dels at konsekvenserne af ændringerne (hhv. lempelse/skærpelse) vurderes

at være forholdsvis små. Derudover har det også væsentlig betydning, at det i mange tilfælde gennem anmeldelser er muligt at foretage de ønskede driftsændringer på trods af ændret Natura 2000-status. En medvirkende årsag til at konsekvenserne vurderes at være begrænsede er desuden de kriterier, der er lagt til grund for de foreslåede grænsejusteringer. Således er der ved forslag til grænsejusteringerne ikke inddraget ny natur nær husdyrintensive områder, hvor der potentielt kunne være tale om væsentlige erhvervsøkonomiske konsekvenser. Fokus har således været på at undgå tilføjelse af intensive landbrugsarealer og kun tilføje arealer med betydelig naturmæssig værdi.

Det er kun for få af de identificerede konsekvenser, at det har været muligt at opgøre størrelsesordenen af de potentielle erhvervsøkonomiske konsekvenser. For de konsekvenser, der kan opgøres økonomisk er den samlede økonomiske gevinst ved udtagning af landbrugsarealer fra Natura 2000 opgjort til ca. 1 mio. kr. årligt. Gevinsten opstår som følge af lempede regler for anvendelse af husdyrgødning på arealer med permanent græs, og er baseret på antagelser om uændret sædskifte på de udtagne arealer, samt at der vil ske ændret gødningsanvendelse på 50% af de berørte arealer. Der vil derudover for lodsejeren kunne opnås nogle administrative lettelser ved ikke at skulle foretage en anmeldelse af ændringer. Det har dog ikke været muligt at inddrage denne potentielle reduktion i administrative omkostninger i nærværende analyse.

De erhvervsøkonomiske konsekvenser forbundet med grænsejusteringen i forhold til naturarealer er samlet set opgjort til et tab på mellem 0,5 mio. kr. og 1,4 mio. kr. årligt. Tabet opstår som følge af forringede muligheder for tilskud. Tabets reelle størrelse afhænger af den mere specifikke drift af de berørte arealer og dermed hvor stort et tilskud der gives i dag.

Samlet set for mark- og naturarealer betyder ændringen i Natura 2000-grænserne en nettopåvirkning på mellem ca. -0,5 mio. og +0,6 mio. kr. årligt. Der er således betydelig usikkerhed omkring den reelle størrelse af konsekvenserne. I forlængelse heraf bør det også bemærkes, at det for langt de fleste af konsekvenserne ikke umiddelbart er muligt at opgøre en økonomisk værdi. De opgjorte tal afspejler således kun en mindre del af de samlede konsekvenser.

I forhold til den gennemsnitlige erhvervsøkonomiske konsekvens for landbrugsarealer, kan der for enkelte bedrifter i udvalgte situationer være tale om en større økonomisk påvirkning grundet skærpede eller udvidede muligheder for udvidelse/driftsændringer, men da konsekvenserne i høj grad vil være steds- eller bedriftsspecifikke er det ikke muligt at opgøre dem i nærværende analyse, hvor der anlægges en overordnet national betragtning. Der kan også være bedrifter, hvor grænsejusteringen medfører eventuelle begrænsninger i forhold til de fremtidige muligheder for udvidelser af husdyrproduktionen; dette element er imidlertid ikke inddraget i analysen da omfanget her er særdeles usikkert, både i forhold til antal bedrifter, der eventuelt kan blive påvirket, samt konsekvensernes størrelse for de enkelte bedrifter. Det bemærkes dog, at et af kriterierne for udarbejdelsen af grænsejusteringsforslaget er, at ændringerne ikke må påvirke eksisterende husdyrbrug. I Tabel 8 er givet en summarisk gennemgang af resultaterne af den udførte analyse med henblik på at give et overblik over de overordnede konsekvenser af Miljøstyrelsens forslag til justering af Natura 2000-områdegrænser.

Tabel 8. Arealomfang og erhvervsøkonomiske konsekvenser ved forslag til Natura 2000-grænseændringer.

Type	Beskrivelse	Areal (ha)	Erhvervsøkonomisk omkostning/gevinst (mio. kr.)
Jordbrug	Landbrugsareal, lysåben, omdrift		
	Udtagning af Natura 2000	-19.260	
	Tilføjelse til Natura 2000	+ 58	
	Netto ændring	-19.202	
Landbrugsareal, skovbevokset, omdrift	Udtagning af Natura 2000	-150	
	Tilføjelse til Natura 2000	+ 5	
	Netto ændring	-145	
	Permanent græs		
	Udtagning af Natura 2000	-900	+1,2
	Tilføjelse til Natura 2000	+170	
	Netto ændring	-730	
	I alt	Jordbrug i alt (nettoændring)	-20.077 ha
Natur	Naturarealer (Særligt udpegede arealer; tilskudsberetigede) herunder §3 natur og specifik ammoniakfølsom natur		
	Udtagning af Natura 2000	-831	-0,60 – -1,82
	Tilføjelse til Natura 2000	+2.560	+0,03 – 0,08
	Netto ændring	+1.729	-0,57 – -1,74
I alt	Natur i alt (nettoændring)	+1.729 ha	-0,57 – -1,74 mio.
Total Natura 2000	Jordbrug og natur (nettoændring)	-20.964 ha	-0,54 – 0,63 mio.

De arealer, der er opgjorte i Tabel 8, henviser til de nye arealer der indlemmes og arealer der udtages helt fra Natura 2000. Dermed er arealer, der overgår fra dobbeltbeskyttelse efter både habitatdirektivet og fuglebeskyttelsesdirektivet til kun at være beskyttet jf. et af direktiverne, ikke medregnet. Tallene i tabellen afspejler dermed ikke de interne grænseændringer inden for de eksisterende Natura 2000-områder. I forbindelse med bl.a. permanent græs er der specifikke konsekvenser relateret til områdets status som fuglebeskyttelsesområde, og arealændringen varierer afhængigt af, om der fokuseres specifikt på fuglebeskyttelsesområder eller samlet på Natura 2000, men da den erhvervsøkonomiske konsekvens for ændringerne specifikt relateret til fuglebeskyttelsesområder vurderes at være marginal, er det valgt kun at opgøre de samlede ændringer for Natura 2000-områderne.

I forhold til det samlede omfang af de erhvervsøkonomiske konsekvenser forbundet med den foreslåede grænsejustering fremgår det umiddelbart af Tabel 8, at der ikke er mange arealkategorier, hvor det har været muligt at opgøre den økonomiske værdi af gevinsterne eller omkostningerne af ændringerne. I forlængelse heraf skal det dog bemærkes, at der for alle de analyserede arealkategorier er en konsekvens; manglen på data, er således ikke nødvendigvis et udtryk for at der ikke vil være erhvervsøkonomiske konsekvenser forbundet med ændringerne. Manglen på data for langt størstedelen af ændringerne skyldes således, at det ikke har været muligt at opgøre de specifikke konsekvenser i praksis. Dette skyldes i høj grad, at den største konsekvens ved ændringerne er relateret til anmeldelse efter NBL §19b, som træder i kraft ved indlemmelse af nye arealer og omvendt bortfalder ved udtagning fra Natura 2000. Idet der ikke er viden tilgængelig vedrørende hidtidig såvel som fremadrettet praksis vedrørende tildeling af tilladelse/afslag på anmeldelser, er det således ikke muligt at opgøre konsekvenserne af ændringer relateret til ændringer i anmeldelsespligten.

6 Referencer

Andersen, L. M. (2017a). Opgørelse over ejerforhold indenfor Natura 2000. Pers. kommunikation.

Andersen, L. M. (2017b). Samtaler omkring praksis i dag. Pers. kommunikation.

Andersen, L. M. (2017c). E-mail korrespondance omkring definition af arealer kategoriseret som ammoniakfølsomme områder. Pers. kommunikation.

By- og landskabsstyrelsen (2009): Vejledning om naturbeskyttelsesloven § 3 beskyttede naturtyper. By- og Landskabsstyrelsen, Miljøministeriet.
<http://naturstyrelsen.dk/media/nst/70872/1-sidet-24-6-vejled-§3.pdf>

Dubgaard, A.; Jespersen, H. M. L.; Laugesen, F.M.; Hasler, B.; Christensen, L. P.; Martinsen, L.; Källstrøm, M. N.; Levin, G. (2012). Økonomiske analyser af naturplejemetoder i beskyttede områder. Rapport 211. Fødevarøkonomisk Institut, Københavns Universitet.

EU parlamentet og Rådet (2009): Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/147/EF af 30. november 2009 om beskyttelse af vilde fugle.
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0147&from=EN>

EU Rådet (1992): Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter. <https://publications.europa.eu/da/publication-detail/-/publication/226d5e34-b115-4d2f-a54c-d66aa5385fda/language-da>

Fredshavn, J.; Ejrnæs, R.; Nygaard, B. (2016): Kortlægning af terrestriske, lys-åbne habitatnaturtyper. Teknisk anvisning. FDC-bio, DCE, Aarhus Universitet. http://bios.au.dk/fileadmin/bioscience/Fagdatacentre/Biodiversitet/TAN03_KortlaegningLysaaben_ver1.pdf

Huntingford, S. (2017). Oplysninger omkring brug af anmeldteordningen i Vejen kommune. Pers. kommunikation.

Jacobsen, B.H. (2017). Notat om etablering af naturarealer langs nuværende Natura 2000-områder. Udredningsnotat udarbejdet for LST. September 2017. Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet.

Landbrugsstyrelsen (2017a). Alle ansøgninger om tilsagn til Pleje af græs- og naturarealer i 2017 imødekommes. Nyheder. 24. maj 2017

Landbrugsstyrelsen (2017b): Rydning og forberedelse til afgræsning i Natura 2000. <http://lbst.dk/tilskud-selvbetjening/tilskudsguide/rydning-og-forberedelse-til-afgraesning-i-natura-2000-2016/#c44018> (26 oktober 2017).

Landdistriktsprogrammet (2017): Landdistriktsprogrammet 2014-2020. <http://lbst.dk/tvaergaende/eu-reformer/landbrugsreformen-2014-2020/landdistriktsprogrammet-2014-2020/>

Miljø- og Fødevarerministeriet (2016): Aftale om Naturpakke.
http://mfvm.dk/fileadmin/user_upload/Naturpakke-2016.pdf

Miljø- og Fødevarerministeriet (2017a). Naturpleje i Natura 2000 - tilskudsmuligheder 2017. Februar 2017. [http://lbst.dk/fileadmin/user_upload/NaturErhverv/Filer/Landbrug/Natur_og_miljoe/Natura2000_og_HNV-kort/Naturpleje i Natura 2000 - tilskudsmuligheder 2017 til enkeltsidet print A4-format .pdf](http://lbst.dk/fileadmin/user_upload/NaturErhverv/Filer/Landbrug/Natur_og_miljoe/Natura2000_og_HNV-kort/Naturpleje_i_Natura_2000_-_tilskudsmuligheder_2017_til_enkeltsidet_print_A4-format.pdf)

Miljø- og Fødevarerministeriet (2017b): Vejledning om direkte arealstøtte 2017, Grundbetaling, grønne krav, ø-støtte og støtte til unge nyetablerede landbrugere. Landbrugsstyrelsen januar 2017.
[http://lbst.dk/fileadmin/user_upload/NaturErhverv/Filer/Tilskud/Arealtilskud/Direkte stoette - grundbetaling mm/2017/Vejledning om direkte arealstoette 2017.pdf](http://lbst.dk/fileadmin/user_upload/NaturErhverv/Filer/Tilskud/Arealtilskud/Direkte_stoette_-_grundbetaling_mm/2017/Vejledning_om_direkte_arealstoette_2017.pdf)

Miljøstyrelsen (2017): Bekendtgørelse af lov om naturbeskyttelse. LBK nr 934 af 27/06/2017.
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=192144>

MST (2017a): Tilføjet/fjernet: "MST - forslag til justeringer i Natura 2000-områdegrænser af 28/9 2017"
(regnearket er journaliseret på SVANA-5669-00238)

MST (2017b): Oprindelige grænser: "Gældende Natura 2000-grænser af 28/9 2017"

MST (2017c): Kvalitetssikrede grænser: "MST - datagrundlag for forslag til justering af Natura 2000-områdegrænser af 28/9 2017". Journaliseret på SVANA-5669-00237

MST (2017d): Høringsnotat. <http://mst.dk/media/139283/hoeringsnotat.pdf>

MST (2017e): Justering af Natura 2000-områdernes grænser.
<http://mst.dk/natur-vand/natur/natura-2000/natura-2000-omraaderne/justering-af-natura-2000-omraaderne/>

MST (2017f): Samtale / korrespondance med Miljøstyrelsen om juridiske konsekvenser i relation til Natura 2000-grænsejusteringen. Samtale / korrespondance med L. M Andersen og H. Vinther

SEGES (2015). Flerårige energiafgrøder - Hvad er bedst for mig? Notat. SEGES.

SEGES (2017). Farmtal online. <https://farmtalonline.dlbr.dk>

Skovdyrkerne (2017). Information om juletræer. <http://www.skovdyrkerne.dk/dyrkningsinfo/juletraeer-klippegroent/>

Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning (2017): Bekendtgørelse af lov om skove. LBK nr 122 af 26/01/2017. <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=186419>

Bilag 1. Anmeldelsespligtige aktiviteter jvf. NBL §19b og Skovloven § 17

Anmeldelsespligtige aktiviteter jf. NBL §19b.

- 1) Tilplantning med juletræer og skov, flerårige energiafgrøder, levende hegn og lignende i fuglebeskyttelsesområder.
- 2) Rydning af samt træartsskifte og plantning i løvskov.
- 3) Ændring i tilstanden af søer, heder, moser og lignende, strandenge, strandsumpe, ferske enge og overdrev, der ikke opfylder størrelseskravet i § 3.
- 4) Ændring i tilstanden af indlandssaltenge, kilder og væld samt vandløb, der ikke er udpeget efter § 3.
- 5) Opdyrkning af vedvarende græsarealer i fuglebeskyttelsesområder.
- 6) Opdyrkning, tilplantning og sandflugtsdæmpning på klitter.
- 7) Rydning af krat af havtorn, gråris og enebær samt skov af skovfyr på klitter.
- 8) Rydning af krat af enebær på overdrev, der ikke er omfattet af § 3.
- 9) Væsentlig ændring inden for kort tid i græsningsintensitet, herunder ophør med græsning eller høslet.
- 10) Væsentlig ændring i anvendelsen af husdyrgødning, herunder ændret gødskning fra handelsgødning til husdyrgødning.
- 11) Etablering af anlæg, der er nødvendige for erhvervet, herunder veje.
- 12) Etablering af ikke godkendelsespligtige virksomheder i områderne, der kan medføre betydelige forstyrrelser (eksempelvis støj).

Anmeldelsespligtige aktiviteter jf. Skovloven § 17

- 1) Renafdrift af løvskov.
- 2) Plantning i løvskov.
- 3) Fremme af nåletræer i løvskov.
- 4) Nyetablering af intensiv produktion af pyntegrønt, juletræer m.v., som forudsætter brug af hjælpestoffer (gødning og pesticider).
- 5) Opførelse af anlæg, der er nødvendige for erhvervet, f.eks. driftsbygninger (herunder boliger, skovveje, læggepladser m.v.)
- 6) Ændringer i afvandingsforholdene.

Bilag 2. Udtræk af tal fra datagrundlag

4.1 Landbrugsareal, lysåben omdrift

4.1.1 Udtagning af areal fra Natura 2000

Tabel anvendt: pivo n2000 reduceret

Sum af areal_ha					
mark	land	aeral_over_1ha	afg_kat	par3	Total
x	x	X	1	(blank)	19,256
Grand Total					19,256

Specifikt for fuglebeskyttelsesområder

Tabel anvendt: pivo fugle reduceret

Sum af areal_ha					
mark	land	aeral_over_1ha	afg_kat	par3	Total
x	x	X	1	(blank)	20,691
Grand Total					20,691

Tabel anvendt: pivo fugle reduceret

Sum af areal_ha							
mark	land	aeral_over_1ha	afg_kat	par3	hab_korr	hab_hoer	Total
x	x	x	1	(blank)	x	x	3,881
Grand Total							3,881

Specifikt for udtagning af græsarealer i omdrift

Tabel anvendt: pivo n2000 fjernet

Tabel anvendt: pivo n2000 reduceret

Sum af areal_ha							
mark	land	aeral_over_1ha	afg_kat	par3	afgnavn	Total	
x	x	x	1	(blank)	Græs under 50% kløver/lucerne, meget lavt udbytte (omdrift)	33	
					Græs med kløver/lucerne, under 50 % bælglpl, (omdrift)	1,660	
					Græs og kløvergræs uden norm, under 50 % kløver (omdrift)	21	
					Græs til udegrise, omdrift	6	
					Græs uden kløvergræs (omdrift)	899	
					Græs under 50% kløver/lucerne, ekstremt lavt udbytte (omdrift)	1	
					Græs under 50% kløver/lucerne, lavt udbytte (omdrift)	59	
					Kløvergræs, over 50% kløver (omdrift)	10	
					Lucernegræs, over 25% græs til slæt inkl, eget foder	16	
					Miljøgræs MVJ-tilsagn (0 N), omdrift	146	
Grand Total						2,852	

4.1.2 Tilføjelse af areal til Natura 2000

Tabel anvendt: pivo n2000 udvidet

Sum af areal_ha					
land	par3	areal_over_1ha	mark	afg_kat	Total
x	(blank)	x	x	1	58
Grand Total					58

Specifikt for tilføjelse af græsarealer i omdrift

Tabel anvendt: pivo n2000 udvidet

Sum af areal_ha						
land	par3	areal_over_1ha	mark	afg_kat	afgnavn	Total
x	(blank)	x	x	1	Græs under 50% kløver/lucerne, meget lavt udbytte (omdrift)	0
					Græs med kløver/lucerne, under 50 % bælgl, (omdrift)	1
					Græs og kløvergræs uden norm, under 50 % kløver (omdrift)	6
					Græs uden kløvergræs (omdrift)	6
					Græs under 50% kløver/lucerne, lavt udbytte (omdrift)	1
					Miljøgræs MVJ-tilsagn (0 N), omdrift	21
Grand Total						35

Specifikt for omdriftsarealer, der indlemmes i fuglebeskyttelsesområder

Tabel anvendt: pivo fugle udvidet

Tabel anvendt: pivo fugle udvidet

Sum af areal_ha					
mark	land	areal_over_1ha	afg_kat	par3	Total
x	x	x	1	(blank)	644
Grand Total					644

Tabel anvendt: pivo fugle udvidet

Sum af areal_ha						
mark	land	areal_over_1ha	afg_kat	par3	hab_korr	Total
x	x	x	1	(blank)	(blank)	37
Grand Total						37

4.2 Landbrugsareal, skovbevokset, omdrift

4.2.1 Udtagning af areal fra Natura 2000

Tabel anvendt: pivo n2000 fjernet

Sum af areal_ha mark	land	aeral_over_1ha	afg_kat	par3	afgnavn	Total
x	x	x	2	(blank)	Elefantgræs	7
					Juletraeer og pyntegroent paa landbrugsjord	66
					Lavskov	2
					MFO - Pil	23
					MFO - Poppel	11
					Pil	17
					Poppel	5
					Skovdrift, alm,	5
					Skovrejsning paa tidl, landbrugsjord 1	3
					Skovrejsning paa tidl, landbrugsjord 3	13
					Skovrejsning u forbedring af vandmiljoe og grundvandsbeskyttelse	2
Grand Total						154

Note: Elefantgræs er ikke medtalt i denne kategori.

4.2.2 Tilføjelse af areal til Natura 2000

Tabel anvendt: pivo n2000 udvidet

Tabel anvendt: pivo n2000 udvidet

Sum af areal_ha	land	par3	aeral_over_1ha	mark	afg_kat	afgnavn	Total
x		(blank)	x	x	2	Juletraeer og pyntegroent paa landbrugsjord	3
						Skovdrift, alm,	2
Grand Total							5

Tabel anvendt: pivo fugle udvidet

Sum af areal_ha								
mark	land	areal_over_1ha	afg_kat	par3	hab_korr	hab_hoer	afgnavn	Total
x	x	x	2	(blank)	x	x	Bæredygtig skovdrift i Natura 2000-omraade	19
							Juletræer og pyntegrønt på landbrugsjord	2
							Pil	0
							Pyntegrønt, økologisk jordbrug	1
							Skovdrift, alm,	2
							Skovrejsning på tidl. landbrugsjord 3	0
Grand Total								24

4.3 Permanent græs

4.3.1 Udtagning af areal fra Natura 2000

Tabel anvendt: pivo n2000 fjernet

Sum af areal_ha							
mark	land	areal_over_1ha	afg_kat	par3	afgnavn	Total	
x	x	x	3	(blank)	20-aarig udtagning	6	
					20-aarig udtagning af agerjord med frivillig skovrejsning	3	
					20-aarig udtagning med tilsagn om skovrejsning fra NST	6	
					MFO-brak, Udtagning, ej landbrugsareal	1	
					Miljøgræs MVJ-tilsagn (0 N), permanent	62	
					MVJ ej udtagning, ej landbrugsareal	13	
					Naturarealer, ansøgning om miljøtilsagn	0	
					Naturarealer, økologisk jordbrug	2	
					Permanent græs og kløvergræs uden norm, under 50 % kløver	62	
					Permanent græs ved vandboring	0	
					Permanent græs, lavt udbytte	110	
					Permanent græs, meget lavt udbytte	32	
					Permanent græs, normalt udbytte	438	
					Permanent græs, uden kløver	94	
					Permanent græs, under 50% kløver/lucerne	70	
					Permanent kløvergræs, over 50% kløver/lucerne	5	
					Rekreative formål	6	
Grand Total							911

Note: 811 ha permanent græs er medtaget i beregningen.

Udtagning af arealer med permanent græs fra fuglebeskyttelsesområder

Tabel anvendt: pivo fugle fjernet

Tabel anvendt: pivo fugle reduceret

Sum af areal_ha						
mark	land	areal_over_1ha	afg_kat	par3	afgnavn	Total
x	x	x	3	(blank)	20-aarig udtagning	11
					20-aarig udtagning med tilsagn om skovrejsning 6 fra NST	
					Lysåbne arealer i skov	0
					Miljøgræs MVJ-tilsagn (0 N), permanent	91
					MVJ ej udtagning, ej landbrugsareal	6
					Naturarealer, økologisk jordbrug	0
					Permanent græs og kløvergræs uden norm, under 50 % kløver	94
					Permanent græs ved vandboring	0
					Permanent græs, lavt udbytte	38
					Permanent græs, meget lavt udbytte	35
					Permanent græs, normalt udbytte	343
					Permanent græs, uden kløver	45
					Permanent græs, under 50% kløver/lucerne	58
					Permanent kløvergræs, over 50% kløver/lucerne4	
					Rekreative formål	11
Grand Total						744

Note: 619 ha permanent græs er medtaget i beregningen.

4.3.2 Tilføjelse af areal til Natura 2000

Tabel anvendt: pivo n2000 udvidet

Tabel anvendt: pivo n2000 udvidet

Sum af areal_ha						
land	par3	areal_over_1ha	mark	afg_kat	afgnavn	Total
x	(blank)	x	x	3	Miljøgræs MVJ-tilsagn (0 N), permanent	34
					MVJ ej udtagning, ej landbrugsareal	10
					Naturarealer, økologisk jordbrug	5
					Permanent græs og kløvergræs uden norm, under 50 % kløver	51
					Permanent græs, lavt udbytte	24
					Permanent græs, meget lavt udbytte	11
					Permanent græs, normalt udbytte	36
					Permanent græs, uden kløver	0
					Permanent græs, under 50% kløver/lucerne	0
					Rekreative formål	0
Grand Total						173

Note: 123 ha permanent græs er medtaget i beregningen.

Specifikt for indlemmelse af arealer med permanent græs i fuglebeskyttelsesområder

Tabel anvendt: pivo fugle udvidet

Sum af areal_ha mark	land	areal_over_1ha	afg_kat	par3	afgnavn	Total
x	x	x	3	(blank)	20-aarig udtagning	72
					MFO-brak, Udtagning, ej landbrugsareal	21
					Miljøgræs MVJ-tilsagn (0 N), permanent	111
					Miljøtiltag, ej landbrugsarealer	0
					MVJ ej udtagning, ej landbrugsareal	9
					Naturarealer, økologisk jordbrug	0
					Permanent græs og kløvergræs uden norm, under 50 % kløver	52
					Permanent græs, lavt udbytte	27
					Permanent græs, meget lavt udbytte	13
					Permanent græs, normalt udbytte	181
					Permanent græs, uden kløver	8
					Permanent græs, under 50% kløver/lucerne	7
					Rekreative formål	2
					Vådområder med udtagning	42
Grand Total						545

Note: 288 ha permanent græs er medtaget i beregningen.

4.4 Naturarealer

4.4.1 Udtagning af areal fra Natura 2000

Tabel anvendt: pivo n2000 reduceret

Sum af areal_ha	land	par3	mulighed_tilskud_pleje	par3_type	Total
x	x	x		Eng	349
				Hede	129
				Mose	90
				Overdrev	45
				Soe	2
				Strandeng	86
			x Total		700
			(blank)	Eng	6
				Hede	9
				Mose	52
				Overdrev	5
				Sø	54
				Strandeng	4
			(blank) Total		131
Grand Total					831

4.4.2 Tilføjelse af areal til Natura 2000

Tabel anvendt: pivo n2000 udvidet

Sum af areal_ha				
land	par3	par3_type	mulighed_tilskud_pleje	Total
x	x	Eng	x	5
			(blank)	369
		Eng Total		375
		Hede	x	4
			(blank)	734
		Hede Total		737
		Mose	x	5
			(blank)	415
		Mose Total		420
		Overdrev	x	7
			(blank)	452
		Overdrev Total		460
		Sø	x	0
			(blank)	164
		Sø Total		164
		Strandeng	x	8
			(blank)	396
		Strandeng Total		404
Grand Total				2,560

Tabel anvendt: pivo hab udvidet

Sum af areal_ha			
par3	land	par3_type	Total
x	x	Eng	328
		Hede	719
		Mose	524
		Overdrev	494
		Sø	113
Grand Total			2,178

Bilag 3. Kriterier til forslag til ændringer i Natura 2000-grænserne

Miljø- og Fødevarerministeriets kriterier til forslag til ændringer i Natura 2000-grænserne; tilgængelig på: <http://mst.dk/media/139254/kriterier-til-forslag-til-aendringer-i-natura-2000-graenserne.pdf>

Kriterier til forslag til ændringer i Natura 2000-grænserne

Nedenstående specifikke kriterier er en konkretisering af de mere overordnede kriterier der tidligere er offentliggjort. Det er de specifikke kriterier der er anvendt til udarbejdelse af høringsmaterialet.

1. Generelle kriterier for ændringer i områdegrænserne
 - a. For enhver ændring skal det kunne begrundes naturfagligt, at der ikke sker en kvalitativ forringelse af beskyttelsen i forhold til den eksisterende udpegning (2017)
 - b. Ændringer i områdegrænserne skal som udgangspunkt ske i randen af Natura 2000-områderne, således at der ikke laves "huller" i områderne
 - c. Der tages så vidt muligt hensyn til at tilpasse Natura 2000-grænserne til naturlige skel (fx veje, diger, levende hegn, vandløb, kyst, skovbryn mv.), så områdegrænserne så vidt muligt kan genfindes i landskabet
 - d. Når der i nedenstående tekster omtales naturtyper og arter henvises der til hhv. habitatdirektivets bilag 1 og 2, fuglebeskyttelsesdirektivets bilag 1 og regelmæssigt tilbagevendende trækfuglearter på udpegningsgrundlaget, jf. fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 4, stk.1.
2. Specifikke kriterier for at fjerne arealer fra Natura 2000-områderne
 - a. Der fokuseres på at fjerne følgende areal typer fra Natura 2000-områderne:
 - i. Arealer i byzone
 - ii. Arealer med tæt bebyggelse, lokalplanlagte arealer med tæt bebyggelse som formål, aftaleområder for sommerhuse (fra 1977 og senere regionplangodkendte områder), arealer planlagt for eller med anlæg eller særligt forstyrrende aktiviteter (herunder erhvervshavne)
 - iii. Intensive jordbrugsarealer (herunder landbrug og skovbrug)
 - b. Som udgangspunkt fjernes der ikke arealer
 - i. med habitatnatur (der foretages dog en konkret vurdering for enkelte søer⁹ og vandløbsbræmmer med høje urter (6430) langs helt kanaliseret vandløb¹⁰)
 - ii. med levesteder med væsentlig stabil forekomst af arter på habitatdirektivets bilag 1 eller 2 (der foretages dog en konkret vurdering for stor vandsalamander), fuglebeskyttelsesdirektivets bilag 1 eller regelmæssigt tilbagevendende trækfuglearter på udpegningsgrundlaget

⁸ Jf. habitatdirektivets art 9, hvorefter evt. misforvaltning ikke er begrundelse for at fjerne arealer med væsentlig betydning for den aktuelle naturtype eller art (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31992L0043:DA:HTML>)

⁹ kortlagte næringsrige søer (3150) der ligger over 100m fra anden natur, har et areal på under 1 ha, er total omgivet af intensivt dyrket landbrugsareal og er i dårlig tilstand

¹⁰ Se Habitatbeskrivelser, version. 1.05, maj 2016

- iii. hvor der er givet tilskud til gennemførte projekter, der understøtter målsætningen i Natura 2000-planen. Dette gælder ikke for arealer, hvor der er givet tidsbegrænsede tilskud til slet/afgræsning
 - iv. hvor der er registreret lavbundsarealer, der har betydning for og ligger i tilknytning til lavbundshabitatnaturtyper eller arter knyttet til lavbundsområder (habitatnaturtyper og arter på aktuelle Natura 2000-områdets udpegningsgrundlag)
 - v. der har betydning for at sikre
 - opretholdelsen af det eksisterende udpegningsgrundlag (arealer, der ikke er eller endnu ikke er kortlagt, kan være af stor betydning for et områdes udpegningsgrundlag, fx. som fouragerings- eller rasteområde for fx fugle, sommerfugle, padde mm.)
 - drift og pleje på den specifikt beskyttede natur
- c. Supplerende kriterier for fuglebeskyttelsesområder
- i. Sammenhængende arealer på øer, der er over 100 ha og som består af enten intensiv jordbrugsdrift, bebyggelse mv. (jf. pkt. 2a), kan udtages efter en konkret vurdering, hvis aktuelle fuglebeskyttelsesområde er udpeget for tilbagevendende trækfugle
 - ii. Hvis der er fugle på udpegningsgrundlaget, der kan have tilknytning til omdriftsarealer, foretages der en konkretvurdering af hvorvidt omdriftsarealer kan udtages
 - iii. Arealer i omdrift kan udtages, når de vurderes ikke at være af væsentlig betydning for udpegningsgrundlaget, herunder f.eks. forekomster af svaner og gæs
3. Specifikke kriterier for at kunne inddrage arealer i Natura 2000-områderne
- a. Der kan inddrages bilagsnatur eller levesteder for bilagsarter (se pkt. 1d), hvis
- i. arealerne ligger i tilknytning til anden kortlagt habitatnatur eller til et levested for bilagsarter (se pkt. 1d)
 - ii. naturarealerne har en god kvalitet
- b. Ved vurdering af om arealerne kan inddrages, lægges der vægt på
- i. Afstand til nærmeste husdyrbrug – ved forslag om medtagelse af ammoniakfølsomnatur¹¹ lægges der vægt på afstanden til husdyrbrug, således at eksisterende husdyrbrug ikke berøres yderligere af husdyrregulering
 - ii. Udpegningsgrundlag – naturtypen eller arten skal være på udpegningsgrundlaget
 - iii. Naturkvalitet – bedst naturkvalitet prioriteres højest
 - iv. Hidtidig registrering – områder som i forvejen er udpeget som habitatområde vurderes med henblik på mulig udpegningsgrundlag til fuglebeskyttelsesområde, hvis der er en stabil forekomst af sjældne eller truede fuglearter nævnt på fuglebeskyttelsesdirektivets bilag. (jf. pkt. 1d)
- c. Supplerende kriterier til inddragelse af arealer i fuglebeskyttelsesområder
- i. Væsentlige forekomster af sjældne bilag 1 arter eller arter i stærk tilbagegang vurderet ud fra areal eller udbredelse
 - ii. Meget sjældne bilag 1 arter med stabil bestand eller bestand i fremgang

¹¹ Ammoniakfølsomnatur: Kategori 1-natur jf. husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen

- iii. Væsentlige levesteder for en række bilag 1 arter, hvor kun en mindre del af bestanden vurderes at være dækket af fuglebeskyttelsesområderne
- iv. Væsentlige arealer til at sikre det eksisterende områdes udpegningsgrundlag